

**AZ APÁCZAI NEVELÉSI ÉS
ÁLTALÁNOS MŰVELŐDÉSI
KÖZPONT**

BELSŐ FOLYÓIRATÁNAK,

AZ

EGYÜTTNEK

JUBILEUMI SZÁMA

1979-2004

A szerkesztők ajánlása

Kollégák és mindenki, aki olvassa!

25 éve létezünk. Ez azt jelenti, már múltunk is van, nemcsak jelenünk. Jövőnk is van, ezt is tudjuk.

De ez pár oldal most visszaemlékezés. Emlékezés pedagógiánk és szándékaink néhány szeletéről. Az Együtt fontos volt dolgaink alakításában: szűrte a gyengéinket, erősítette erényeinket.

Tisztelet a csapatnak, amely az Együttet gondozta. Tisztelet mindenkinek, aki megosztotta gondjait, örömeit, kétségeit és hitét társaival, velünk!

És tisztelet Mihalik Zolinak, aki egyik kitalálója volt az Együttnek, aki az intézmény kiemelkedő tanára volt, akinek versei és pedagógiai írásai máig és mindig megőrzik emlékét.

Szerkesztésével mind szakmailag, mind esztétikailag az Együtt a városnak is, a régióknak is kiemelkedő folyóirata volt.

Összeállításunkat egységekre bontottuk, amelyekben azonban nem tudunk - terjedelmi okok miatt - mindent felidézni. Ezeket a témákat láttuk a fontosabbaknak.

Az írások megjelenési idejét nem tüntettük fel, mert - szerintünk - nincs jelentősége.

Az írás, a szó, a munka, az emberség, a gyerek és a pedagógus: vagyis az ANK a fontos!

Első egységünkben a vezetés-igazgatás gondjairól idézünk néhány írást.

Két volt vezetőnk szavai tükrözik legjobban a helyzet szokatlanságát és nehézségét. Mindegyik hozzászólás egy-egy vagy néhány nézőpont.

Beszélgetés Szilágyi Jánossal

- Sokan érzékelik úgy, hogy az utóbbi években nőtt a távolság a vezetők és a „közemberek” - talán úgy is fogalmazhatnánk, hogy a központi épület irodái és a gyakorlati szféra közt. Hogy éled meg ezt?

- Szerintem nem annyira a távolság mértéke a probléma, hanem a vezetőkhöz való viszony, illetve az ezzel kapcsolatos, sokakban rögzült hibás szemlélet. Elvárás, hogy a vezető kéznél legyen, elérhető, az egyéni gondok, problémák meghallgatására kész, vagyis legyen „emberi”. Ne tartson elidegenítő hatású távolságot. Másfelől viszont a vezetőt valahogy „nem illik” embertársként elfogadni. Beszélgetések, tanácskozások alkalmával például gyakran marad üres a vezető melletti szék. S ez csak külső megnyilvánulása egy mélyen gyökerező konvencionak: a vezetővel azonosulni, ráhangolódni, koncepcióját, közérdekű elgondolásait megérteni, vagyis partnerként viszonyulni hozzá sokak szemében illetlenség számba megy. Mintha a vezető segítése, támogatása holmi snassz dolog volna, amivel az ember a respektusát, „demokrata” nimbuszát veszélyezteti. Sokszor ugyanazok, akik személyes gondjaik meghallgatását legjobban igénylik a vezetőtől, menekülnek ki a helyzetből azonnal, mihelyt a vezetőnek valamilyen feladat kapcsán rájuk, az ő segítő magatartásukra lenne szüksége. Ennek hiányában a vezető igazán nem méretik meg, nem derül ki, mennyire képes élni a lehetőségekkel - vagyis milyen vezető. Hiszen valódi képességei csak az együttműködés során tárul(ná)nak föl. A másik fél segítő magatartása nélkül a vezető szükségképp objektív lehetőségei és személyes képességei alatt teljesít - mire válaszul őt hibáztatják. Ami újabb ok a nem-azonosulásra. Ilyen módon könnyen kialakulhat egy hibás kör.

- A vezetőkhöz való viszony ilyen alakulásában azonban, azt hiszem, van valami szerepe a távolságnak is. Az intézmény kiépülésével szükségképp kiépült a hierarchia, s ennek hatása ebben a nagy rendszerben szükségképp

elidegenítő. Szerinted hogy kezelhető ez a probléma emberségesen és ésszerűen?

- Van egy rossz modell, mely egy hibás beidegződést rögzített és rögzít ma is. Eszerint a dolgok hatékony elintézés módja csak a „hierarchia” minél magasabb szintjén lehetséges. Következésképp egy sor ügyet több lépcsőfokkal feljebb tárgyalnak és intéznek az optimálisnál. Méghozzá sokan abban a hitben, hogy ez így „demokratikus”. Holott egy rendszer nem akkor működik demokratikusan, ha különböző szintű vezetői és fórumai nem restek alacsonyabb szinten is megoldható problémákkal bajlódni, hanem ellenkezőleg: ha minden döntés a megfelelő szinten születik. Tehát nem ott van demokrácia, ahol például egy évfolyam-üggyel is „fel lehet menni” a „legfelső helyre”, hanem ahol erre nincs szükség, mert az évfolyam kellő információk és hatáskör birtokában képes maga is intézni a saját ügyeit.

S erre meg is van a lehetőség. A rendszer jól strukturált. Meg vannak a megfelelő csomópontok, áttételek, a döntéshez szükséges információval rendelkező döntési szintek. S hozzá a döntés szabadsága is. A központi vezetés hatáskörébe lényegében csak a gazdasági, kutatási és a külső kapcsolatokat illető döntések tartoznak, illetve tartoznának. Ehhez pedig, megvallom őszintén, nem szükséges feltétlenül, hogy a patriarchális kisintézményi hagyományhoz híven minden pedagógust ismerjünk, gondjaival, bajaival és értékeivel. De neki nem is ez kellene hogy fontos legyen, hanem hogy a közvetlenül érdekelt és illetékes döntési szintek jól működjenek, hatékonyan intézzék az ügyeit. A helyi önállóságot éppen azok gyöngítik, akik mindig „följebb” keresik a megoldást, illetve „fölfelé” konzultálnak. „Fölfelé konzultálni” indokolt a rendszer egészét illető ügyekben - a hibás beidegződések folytán azonban a gyakorlat nem ez. Ezért hiába kap szabad kezét a középszintű vezető, s hiába vannak meg a megfelelő döntési szintek a megfelelő hatáskörökkel: mindez mégsem úgy működik, ahogy kellene.

- Ezeket a zavarokat főképp azok érzik, akik valamilyen közvetítő szerepet töltenek be. A feszültség növekedésének egyik tünete, hogy mintha nem ugyanaz a nyelv lenne használatos a hierarchia különböző szintjein.

- Sok az egymás félreértéséből adódó információtorzulás. Különösen a továbbítás során. A felső és középszintű vezetés sincs mindig azonos hullámhosszon, amiből nem egy félreértés származik.

Itt az egyféleképpen gondolkodás nem norma. A ráhangolódás igénye azonban igen. És semmiképp nem használ senkinek és semmilyen ügynek

egy olyan fajta „ellenzékiesség” glorifikálása, amely azokra jellemző, akik egyszerűen nem tudják vagy nem akarják megérteni, hogy mit akar a másik.

- Évekkel ezelőtt a közvetlen érintkezés olyan fórumairól álmodoztunk, ahol szülő és tanár, vezető és közember stb. a hierarchiában betöltött helyétől - szerepétől függetlenül lehet együtt, cserélheti ki a gondolatait. Utópia volt?

- Nem bánám, ha összehozhatók volnának ilyen együttlétek, fórumok, ámbár úgy tűnik, épp „alulról” nincs rájuk igény. De ezzel együtt, ezt fenntartva is úgy gondolom, hogy nem mérvadó, baráti közeg-e a munkahely vagy sem, hogy a személyes kapcsolatok milyen mértékben és intenzitással hatják át a légkört. Én személy szerint nem tudok barátkozni a munkahelyemen, mert az objektivitásból gátolnak a más jellegű szerepek és szerephelyzetek. Izlés dolga persze. A személyes szempontok becsúsztatása a munkakapcsolatokba engem zavar. Nem azt mondom, hogy nem hallgatom meg a hozzám fordulók személyes gondjait is. De nem megyek elébe. A vezető helyzete nehéz, mert ha szubjektív csatornákat nyit, akkor nem azt tudja meg a dolgokról, amit a probléma objektív mérlegelése érdekében kellene.

- Milyennek látod a munkatársi kapcsolatokat, a mellérendelő viszonyok alakulását az intézményben?

- Probléma számomra, hogy mikor mit kell erősíteni: az ANK-hoz való tartozást vagy? és? az intézmények és kisebb közösségek belső kohézióját. Mindenesetre jó, hogy ebben a rendszerben a jelentős személyiségek számára nemcsak a formális és felső szintű vezető szerepek biztosítanak megfelelő cselekvési, önkifejezési lehetőséget. Az ilyen ember a maga közösségében is hozzájuthat ahhoz a hatáskörhöz, ami egészséges önérvényesítési törekvésehez szükséges; ki-ki a maga természetes közegében lehet vezető, formális vagy informális, ahol és ahogy neki megfelel. Így az ilyen emberek ott hathatnak, formálhatják környezetüket, ahol szükség van rájuk, s ahol jó nekik. A tapasztalat szerint egyébként rendszerint ott erős a kis közösségek kohéziója és hatékonysága, ahol van a vezetésükre, formálásukra alkalmas ember - ugyanakkor az ilyen közösségeknek a legkevésbé problematikus a Központtal való identitása is.

- Erre a fontos gondolatra majd még visszatérünk, s folytatjuk. Egyelőre: köszönöm a beszélgetést.

Hozzászólások

Számomra a hierarchia másodlagos kérdés.

Egyszerűen nem úgy élem meg a helyzetet, hogy „nekem beosztottaim vannak”. Az érdekel, hogy mit tudok csinálni. A munkakapcsolatokat szerintem nem alá- és fölérendeltségi viszonyokként kellene felfognunk, hanem belső munkamegosztásként, amit a szervezet működése diktál. Az, hogy mindenki jó közérzettel tehesse a tőle telhető legjobbat, nem attól függ, hányadik lépcsőfokon áll, hanem hogy adottak-e az optimális munkavégzéshez szükséges együttműködés feltételei.

Méltatlan volna, ha legoperatívabb, a legfontosabb munkakört: a tanárét „a hierarchia legalsó fokán állónak” tekintenénk.

A szervezet jó működése természetesen szubjektív tényezőktől is függ. Nekem szerencsém van. Jó kollegákra leltem. Nincs olyan helyzet, hogy ne számíthatnánk egymásra. Persze nem mindenki, azonos mértékben és fokon, de a jószándék általában jellemző.

Milyen módon sikerül, sikerül-e egy már valamilyen szintén „kész” kifejlődött rendszerbe beilleszkednie az embernek, majd, mikor ez már megtörtént, helyzete már stabilizálódott, részesévé lehet-e a döntés előkészítésnek igénye s képességei mértéke szerint – ez a döntő kérdés. Ezen múlik, hogy ki hogyan érvényesítheti képességeit az adott rendszerben. Az emberek bevonása a döntés előkészítésbe még koránt sem optimális, pedig ez igen fontos: kell, hogy ki-ki a döntések részesének érezhesse magát.

Hol vannak az önérvényesítés határai? Az alkotókedv biztosításában, úgy gondolom, a támogatás-tűrés léptéke a lényeg. Az ésszerű alternatívák megléte – például az alternatív tantervek, programok lehetősége az, ami a szabadságot a tenni akaróknak adja meg.

Az én szerepem nem teremt függőséget – nem „függ” tőlem senki.

Egyszerűen: munkamegosztás.

Persze: vannak dolgok; amelyeket meg kell csinálni, feladatok, melyeket meg kell oldani, s helyzetek, mikor ezt meg kell követelni. Például a kibocsátott tanulók tudásnormájával kapcsolatos tennivalók. Fontos, hogy az intézkedések racionálisan beláthatók legyenek. Arra is rá kell érezni, hogy milyen ügyekben és meddig kell az általunk kezdeményezett megoldásokhoz ragaszkodnunk.

Van-e elég információm a hétköznapi iskolai életről – illetve az ott dolgozóknak van-e elég információjuk a központi irányítás terveiről és az intézmény egészére kiható eseményekről, történésekről, a közeli és

távolabbi jövő várható fejleményeiről? Elég jól informált-e a pedagógus ahhoz, hogy érdemi kérdésekben véleményt formálhasson?

Való igaz, hogy ebben az évben sok kényszerhelyzet, zavaró tényező lépett föl. A sok átmeneti, feltételes állapot labilissá tette az információkat, ezért némelykor információ-visszafogásra is kényszerültünk. Ugyanakkor sajátos szakaszba ért a tevékenységirányítás és a szakmai közösségek fejlődése, működése is. A helyzet tisztulóban van azonban, s jövőre tovább tisztul. A gyakorlati struktúrát egyre inkább a tényleges operatív feladatokban való részvétel alakítja ki.

Az információ-ellátás jelenlegi esetlegességén és akadozásán egyébként részben, bizonyos egyszerű információk / időpontok, számadatok stb. / vonatkozásában oktatástechnikai megoldásokkal is javíthatunk.

Bódis Éva

Nézzük a másik oldalról is ...

Gondolom, ennek a vitának is az lesz a jellegzetessége, hogy a témához szövegek elsősorban saját helyzetükből fakadó nézőpontból ítélik meg mind a társadalmi, mind az ANK-beli állapotokat. Holott mindenki képes a „másik oldalról” is nézni az eseményeket. A kivételek erősítik bennem a hitet, hogy szabad, érdemes megszólalni. Nagyon kevés vezetővel találkoztam életemben, aki teljesen függetleníteni tudta magát a hazánkban meghonosodott irányítási, vezetési szokásoktól. Pontosabban a rossz szokásoktól. Nálunk intézményesen nem alakult ki az igényes kollektív szakmai irányítási modell. Az egyszemélyi felelősség túlhangsúlyozása azt eredményezte, hogy a vezetők jelentős része fenntartotta magának a szakmai mindenhatóság státusát is. Szomorú, de tény, hogy az ország milliárdokban mérhető károkat szenvedett, mert a szakembernek csak „másodrendű” szavazata volt a döntésekben. Igaz, a vezetői poszt soha nem volt igazán megbecsült, s szerintem nem lehet csodálkozni azon, hogy a vezetők önmaguk „becsülték meg” magukat. Azt hiszem, ez a jelenség (ha van is benne túlzás) szükségszerűen hozta magával, hogy devalválódtak a vezetésre alkalmasság jegyei. De az idők folyamán ezt el is túlozták. Ma már az alkalmasság is könnyen alkalmatlanságnak látszhat, hiszen nemcsak a vezetésben alakultak ki torz jelenségek, hanem a másik oldalon is: bárki bármikor beleharaphat a vezetőkbe, hiszen nem védi őket egy jó társadalmi gyakorlat, nem védi jó törekvéseiket semmi sem.

Hadd szúrjam ide az egyik példám. Még a kézzelfogható, látható, mérhető eredményeket is meg lehet kérdőjelezni, mint ahogy ezt tapasztaltam: ha

más nem, akkor a kooperativitás hiánya a bűn. Valamit lehet találni. Mindig. Miért lehet találni? Mert szabad. Miért szabad? Mert senki helyzete sem biztos (legfeljebb a karosszéke), mert az eredmény bármikor másodrendű lehet, ha valamibe valakik bele akarnak kötni.

Nemcsak a vezetőképzés hiányait nyöggjük, hanem azt a torz állapotot is, hogy általában a vezetés létét, a szükségességét, hozzáértését, munkáját meg lehet kérdőjelezni. Tehát nem a hibáinkat, a gyengeségünket, a hozzánemértésünket, hanem: mindent.

Egyetértek például azzal, hogy az emberek egyáltalán nem tudják, a megoldandó problémákkal kihez (milyen szinten) kell, lehet fordulni. Azt látjuk természetesnek, ha a legkisebb gondunkat is az első számú vezető oldja meg. Emögött is meghúzódik egyfajta társadalmi gyakorlat. Mindenki emlékezhet rá, hogy a Nagy Atya áldást osztott a búzában, a traktoron, bárhol. Kinek? Infantilis gyermekeinek: a népnek. És mindenki boldogan mosolygott. Közben tudatosult a társadalomban, hogy ez a demokrácia csúcsa: ha a legkisebb emberi problémákkal is a Nagyemberhez lehet fordulni, s ő meg is oldja (azaz valakit utasít a megoldásra). De ilyenkor már nem számít, hogy mi az igazság, csak az a fontos, hogy ő megoldja, sőt csak ő tudja megoldani. Mint a mesebeli tündér. Közben a vezetés mechanizmusa üresen jár. A végén már senkinek nem fontos, hogy mi hová tartozik.

Egy másik jellemző. Egyszerűen nem találni a testületekben, a közösségekben olyan embereket, akik vezetői megbízás nélkül hajlandók lennének az irányítás érdemi dolgaiban részt venni. Nem munkára gondolok, hanem arra, hogy a jó döntéseket (ráadásul ezek a legtöbbször kollektív döntések) teljes azonosulással képviseljék. Még a legtöbbet tevőkben is van egy kis kívülállás: „igazán nem a mi dolgunk”. Természetesen a bírálóiban már nincs így.

Az ANK irányítási modellje is azért nem működik lehetőségeinkhez képest elég hatékonyan, mert mindenhol fel lehet fedezni a kétoldalú járatlanságot az ügyek intézésének mechanizmusában.

Ehhez még az is hozzátartozik, hogy nagyon könnyen lehet tologatni a felelősséget: főleg kifelé és fölfelé. Ha valami rosszul sikerül, akkor a helyi vezető mondhatja, hogy „a központiak” találták ki, de ha a pedagógusnak, mondjuk, gondja támad a munkájában, akkor is van mentség: az igazgató (a vezetők) nem mentette fel a tanulót, nem fékezte meg a szülőket, nem szólt rá a takarítónőre, nem rendelt el napsütést, jégesőt, amit akarunk (lehet folytatni a sort). Tehát nem természetes jelenség, hogy a feladattal (és a végrehajtáshoz szükséges feltételekkel) együtt-járjon a felelősség. Általában

a vezetés hibájául lehet ezt felróni, mert igen sokan félnek attól, hogy „leadják” a döntési jogokat, vagy esetleg a döntésekbe valódi szakértőkként vonják be a hozzáértőket. Mivel ezt érzik, tudják az emberek, nem is vállalják a felelősség rájuk eső részét. De az is igaz, ha nagyon megkaparjuk nálunk is a vezetést érő vádak, akkor sok olyat találunk, aminek a mélyén a vádaskodó alkalmatlansága, hozzá nem értése, rosszindulata lelhető föl. De igen jó lepel szidni (a demokrácia nevében) a vezetést: akkor elterelhető a figyelem az igazi mulasztásokról.

Tehát e téma: a vezetők és a vezetettek viszonya nagyon bonyolult, kétoldalú erőnyeket és hibákat tartalmazó munkakapcsolat. Megfelelő társadalmi gyakorlat nélkül csak kis eredményeket lehet elérni, s ezek is megsemmisülhetnek bármelyik pillanatban.

Nem vagyok elfogult (remélem, nem) egyik fél oldalán sem. Az biztos, hogy érzékeny pontja mindenkinek ez a viszony. Több időt, törődést, őszinteséget érdemelne. Tisztázni kell egy sor dolgot, s akkor kevésbé lesznek szélsőségesek az indulatok.

Bertalan János

Én, az alá- és fölérendelő viszonyoktól függetlenül, azokat az embereket tisztetem, akiktől tanulhatok, akiktől szellemileg, erkölcsileg kapok valamit. Mindegy, főnök-e az ilyen, vagy „csak” kollega. Bódis Éva írta: ő nem úgy éli meg a helyzetét, hogy „beosztottai vannak”. Én sem úgy, hogy „én beosztott vagyok”. Az ANK-t azért szeretem, mert itt nem feltétlenül kötelező a „beosztott” hagyományos alattvalói szerepét eljátszani. Lehet, de elkerülhető. Az ember, akár főnök, akár nem, viszonylag a hierarchikus viszonyoktól függetlenül élhet, mozoghat, gondolkodhat. Elég nagy mértékben tőle függ, hogy mennyire „szabad”. Talán épp azért, mert életem során ez már az ötödik munkahelyem, s így van mihez hasonlítanom a mostanit: el sem tudom képzelni, hogy máshol tanítsak, olyan iskolában, ahol hagyományos a főnök-beosztott viszony. Tapasztalataim szerint a kislétszámú iskolákban a legrosszabb. Mint pályakezdő, egy öttenéves testületben ismertem meg a főnöki terror, a hatalmaskodó, primitív vezetésnek való teljes kiszolgáltatottság mélypontját. Nem igaz, „hogy kis intézményben szükségszerűen „közvetlenebbek”, emberibbek a viszonyok. Ahol én dolgoztam, ott ez a „közvetlenség” és „személyesség” úgy nyilvánult meg, hogy az igazgató tyúkjai kedvükre jártak be a tanáriba – számunkra viszonyt még a kávéfőzés is tilos. Hogy kicsit otthonosabbá tegyem a rideg betonbunker-szerű tanárit, néhány reprodukciót vittem.

Főnökünk azonban üvöltve szedette le ezt az „önkényeskedő” dekorációt. A mi legelemibb személyes megnyilvánulásunk is bűnnek számított. Nem tudom elfogadni a szükségszerűen „melegnek”, „közvetlennel” vélt kisintézmény és a szükségképp „ridegnek”, „személytelennek” tartott nagyrendszer szembeállítását. Az utóbbi is lehet emberi. Lényegében tőlünk függ a körülöttünk kialakuló viszonyok milyensége, stílusa. Sőt, azt hiszem, ilyen nagy intézményben szabadabban formálhatjuk környezetünket. Nagyobb a mozgástér, kisebb a kiszolgáltatottság.

Gyenis Jenőné

Pedagógusok körében ez összetett kérdés, ugyanis minden pedagógus vezető is, amennyiben hivatását gyakorolja.

A fölé-, mellé-, alárendelés rendszerében élünk. A mi intézményünk hihetetlenül gazdag gyakorlótér a kapcsolatteremtés tanulására. Mert meg kellene tanulni a kapcsolatteremtést, sőt pedagógus mivoltunkra való tekintettel csaknem művészi fokon!

Virágzó konfliktusaink szervezeten belül bizonyos mértékig természetesek. Iskolavezetés és központi vezetés, iskolavezetés és tantestület, tantestület tagjai, pedagógusok és gyerekek konfliktusai a törekvések ütközéséből adódnak. Az nem mindegy, hogy milyen módon bontakoznak ki ezek a konfliktusok.

Mint beosztott hogyan élem meg?

Ha az elveket tisztázhatom, ha részt vehetek a döntés előkészítésében, ha a feladat végrehajtásakor így az enyém is lett az ügy, ha az értékelésben részt vehetek, ha megállapodással, meggyőződéssel és nem manipulálással végződik a dolog, akkor jól érzem magam. Ha az intrikák felé bomlik ki a konfliktus, ha legyőzni és nem meggyőzni akarnak, ha hisztériás jelenetekkel párosul a megoldás, ha leminősítenek az egyet nem értésemért, akkor pokolian rosszul érzem magam. Majd megüt a guta, ha belemegyünk döntéselőkészítés címén ad hoc beszélgetésekbe, ha az alternatívákat akkor ismerem meg, amikor dönteni kell felőlük, s nem marad időm átgondolni.

Mint vezető?

Semmiképpen nem választom a kitérést. A konfliktusokat megpróbálom felvállalni úgy, hogy az érdekelték vagy a képviselők jelen legyenek. A képviseleti szint nem csupán azt jelenti, hogy ott legyenek a különböző szintű vezetők. Nekik valóban képviseletet kell ellátni! Ehhez időt kell adni, elő kell készíteni a téma feldolgozását. Az természetes, hogy az így,

képviselési úton hozott megállapodások súlyát befolyásolják a képviselők személyi kvalitásai.

Fontosnak tartom, hogy a megbeszélést megállapodás kövesse. A megállapodás utáni mulasztás már erkölcsi kérdés. Ezért lényeges, hogy olyan emberekkel dolgozzam, akik nem csupán tudásukat, de erkölcsiségüket, jellemüket is fejlesztették.

Azt hiszem, éppen az én helyzetemben, itt valahol középfokon érződik a vezető és beosztott helyzetből adódó kettős teher a legintenzívebben. Nagyon nehéz ennyi felé egyeztetve dolgozni. A kapcsolatteremtés, tartás sok energiát elvisz. Ezért teljes mértékben egytértek Fischer Jánosnéval, aki az előző számban megkísérelte ecsetelni, hogyan érzi magát. Én is hasonlóan. Nem olyan régen azt mondta valaki, hogy sem beosztott, sem vezető nem lesz többet, inkább tanácsadó. Hát igen, a döntés felelőssége, következményeinek felvállalása nem kis dolog. Márpedig ezt fel kell vállalni beosztottként is, vezetőként is. Persze ez nagy teher. Meg kell ismerni a problémát, nyíltan beszélni róla, egyeztetni a véleményeket, közmegegyezéssel meghatározni a szükséges lépéseket, és lépni. Aztán meg kell nézni, mit sikerült megvalósítani abból, amit elhatároztunk, mi nem ment, miért nem ment; értékelés, újabb feladatok... Tudom, hogy ez „régis lemez”, de azt is tudom, hogy másképp nem megy. Különösen a pedagógiában nem megy másképp, hiszen a mindenütt oly fontos emberi tényező itt tényleg meghatározza minden cél teljesülését. És ebben a látszólag rém egyszerű feladatsorban a konfliktusok is helyet kapnak, feloldásuk, valamint saját törekvésünk egyeztetése is megoldódhat. Csak végig kellene csinálni következetesen!

Aztán ami még kikíváncozik: előfordul, hogy egy vezető megítélésénél aktuális viselkedése alapján általánosítanak. Minél „magasabb” helyen van valaki, annál ritkábban találkozunk vele „közpedagógusok”. Ha éppen azon a találkozón lett elege a vezetőnek, ha éppen akkor érte el a tolerancia határát, van aki megkérdőjelezi pszichés, intellektuális, szociális értékeit, és ítél. Ítélt oly módon, ami ellen önmaga lázad. Szabadjára engedti indulatait, ugyanakkor megköveteli, hogy vele ezt ne tegyék.

A vezető legyen ember, de mégse legyen az, ne kövesse soha indulatait!

Nos, ez a „kettős” követelés ilyen formában teljesíthetetlen. Az ilyen jellegű konfliktust egy vezetőnek nem szabad felvállalni. Energiáit arra kell tartalékolni, hogy a személyiségére jellemző viselkedési módnál meg tudjon maradni minden helyzetben.

Jávorfi Jánosné

Néhány éve fedeztem fel ezt a szellemes és ironikus mondást, és rögvest kiraktam a szobám falára.

Miért tetszik nekem? Azért, mert figyelmeztet az irányítási – vezetési munka egyik legfontosabb jellemzőjére: nem az a jó vezető, aki elszakadva a gyakorlattól, önmagát csalhatatlannak tartva, „szakemberebb” akar lenni a szakembernél.

A mi pályánkon is él még az a – valóságban egy-két kivételtől eltekintve soha nem funkcionáló – /tév/hit, mely szerint a vezető nemcsak felelőse az irányítása alatt álló intézménynek, hanem „pedagógiai központja” is. Ő az, aki minden szakmai kérdésben megfellebbezhetetlen kompetenciával bír, és a döntés előkészítés során csak „pro forma” kérdezi meg munkatársait. Véleményem szerint az egész egyszerűen gátja mindenféle munkának, és maga az irányított szervezet sínyli meg.

Az egyszemélyi felelős vezetés akkor a leghatékonyabb, ha az első számú vezető olyan munkatársakkal és tanácsadói szervezetekkel veszi körül magát, akik és amik megalapozott szakmai felkészültségük révén, kellő informáltságuk birtokában tényleges segítséget adnak a megfelelő döntések meghozatalához.

A vezetői alkalmassággal kapcsolatban legtöbbször a politikai és a szakmai felkészültséget szokták emlegetni. Miközben én is fontosnak tartom a két komponenst, inkább a harmadik jellemzőt, az emberi alkalmasságot helyezem előtérbe. Ugyanis a politikai elkötelezettség egy szinten túl előfeltétele a vezetői posztra kerülésnek, a szakmai felkészültség elsajátítható, folyamatos önképzéssel megszerezhető.

Az igazi gondot a vezetői munkában az emberi gyengeségek okozzák. Én itt nem a „rendes ember –nem rendes ember” kategóriákra gondolok, hanem a vezetéssel összefüggő tulajdonságokra. Például a saját kompetenciahatár ismerése, amely együtt kell, hogy járjon a korlátaink felvállalásával. A megfontoltság is fontos tényező, ugyanis az elhamarkodott döntés rendkívüli károkat okozhat a munkában. Az együttműködési készség sem elhanyagolható, mert ez mindennemű együttműködés feltétele. Enélkül – többek között – a szóbeli információszerzés is csorbát szenvedhet.

Ami a vezetési hierarchiát illeti, tudnunk kell róla, hogy nem több, de nem is kevesebb, mint egyfajta technikai munkamegosztás, épp ezért rendkívül fontos, hogy mindenki a választott, vagy „szerzett” szerepkörében mindazon ismeretekkel, informáltsággal bírjon, amely párosulva vezetői-emberi alkalmassággal, elégséges a vezetői munkakör ellátásához.

Ilyen egyszerű?

Mihály Ernő

Miért vállal valaki vezetést? Mi hozza vissza egy másik útról? Talán kapunk ezekre a kérdésekre választ ebből a két írásból!

S egy pillanatra gondoljunk arra, hogy Éva már nincs közöttünk. Hozzátette az ANK-hoz a tudását és a szeretetét, s mi őrizzük emlékét.

Beszélgetés Bódis Évával, az ANK új vezetőjével

- Honnan vetted a bátorságot, hogy visszatérj ide, mindenféle oroszlánok barlangjába?

- Mondhatnám erre, hogy magam sem tudom, és ez nem járna messze az igazságtól. De az sem, ha azt mondanám: többek fölkerése erősített meg ebben a szándékomban - amely azonban csak e fölkerések hatására jött létre. Azóta pedig az itt dolgozók nagy többségének bizalma tovább erősíti ezt.

- Ezek a fölkerések váratlanul értek?

- Azért nem egészen, mert egyrészt tudtam az ANK helyzetéről, hiszen nem szakadtam el teljesen ettől a munkahelyemtől. Másrészt nem titkoltam azt az elhatározásomat, hogy a Pedagógiai Intézetből egy iskolába tartok; hogy szeretném egy tantestülettel együtt konkrét pedagógiai környezetben megvalósítani azt, amit az oktatásról és a nevelésről gondolok. Persze, ekkora feladatra azért nem vágytam. Sokat töprengtem, és csak az utolsó pillanatban adtam be ide a pályázatomat. Azt hiszem, ha nem ismertem volna az ANK-t, és főleg, ha az ANK nem ismerne engem, nem mertem volna vállalkozni. Maga az ezzel járó felelősség természetesen egyszerre vonzó és riasztó - de most már elvállaltam, így hát nincs min tovább töprengennem. Különben sem vagyok itt egyedül. Bízom a többiekben.

- Kik a többiek? Kikben bízol?

- Mindenki. Azt szeretném, ha senki sem jönne be gyomorgörccsel dolgozni. Ezért azt tartom a legfontosabbnak, hogy a meghozandó döntésekben mindazok vegyenek részt, akik azon a területen dolgoznak, amiről éppen szó van. Ha a döntés előkészítésében az érdekeltek tájékozottak, és az információk nemcsak elégségesen hanem elég gyorsan is elterjednek, akkor megtakaríthatjuk a döntés meghozása utáni fölösleges

konfliktusokat. Sokat várok az érdekképviseleti szervezetekkel és a Közalkalmazotti Tanáccsal való együttműködéstől. Biztos vagyok benne, hogy kölcsönös jóakarattal mindent megoldhatunk, főleg, ha nem utólag egyeztetjük, amit tudunk és amit gondolunk.

- Akkor érkezted az ANK-ba, amikor az éppen az oktatás területén erősített. A te munkád a tanítás - tanulás motivációjának koordinálása volt. Hogyan látod most ennek a helyzetét?

- Anélkül, hogy az elmúlt időről itt most hosszasan elmélkednék: ma már világosan látom, hogy egy effajta kutatás gyakorlati végrehajtására egy ekkora intézmény nem a legalkalmasabb. Különösen nem, ha - amint nálunk történt - ez a kutatás kívülről irányított. Mert az ilyen munka még akkor sem könnyű, ha egy nyílt konszenzus alapján „belül” folyik. Ha tehát a kutatás irányítója nap mint nap szembesülhet a „végrehajtókkal”, ha a bőrén érzi a legapróbb lelki rezdüléseket, ha a programmal való együttélésből fakadó összes jó és rossz érzést naponta maga is átéli. Ez a nagy rendszer ilyesmire teljesen alkalmatlan. Ha semmi másra nem gondolunk, mint a rengeteg információ-áttételre, már akkor is be kell ezt látnunk.

Az innovációs készség azonban mindezzel együtt és mindennek ellenére jóval nagyobb itt nálunk, mint bárhol másutt. A Programtanács, amely ennek az ébrentartására alakult újjá, elég jól működött, de mintha nem jelentené az igazi megoldást. Mintha egy kissé elszigetelt életet élne. Mintha nem tudna érdemben foglalkozni a programokkal, és mintha nem is volna képes az innovációról átfogó képet adni. A programok látótérbe kerülése esetleges. Annak kellene köztudottá válnia: mit érez most iskola, sportegység, művelődési ház a maga irányultságának, miket értékel a maga legfontosabb középtávú feladatainak. Mi az, ami ezekből központi szintű gondozást igényel. Ezért kérdéses, hogy egy ilyen, lényegében passzív, várakozó alapállású alakulat, mint amilyen most a Programtanács, célszerű megoldás-e vagy sem.

- De ugye, az aktívabb menedzselésen nem valamiféle programegyesítési törekvés értendő?

- Semmiképpen. Az ANK legfőbb értéke az egy intézményen belüli sokszínűség. Azt szeretném, ha ez egyre inkább a jellemzőnké válhatna. De úgy is, hogy a különböző programokban dolgozók jól ismerjék egymás tevékenységét. Gondolkoznunk kell ezért szerintem egy az eddiginél jobb információ-áramlásról.

- *Miközben az egyes intézmények kialakítják saját koncepcióikat, egymás közti konfliktusok keletkezhetnek ...*

- Így van. Hiszen mivel a gyerekek száma nemigen látszik csökkenni, azért egy-egy oktatási forma bevezetéséhez több tételre van szükség. S keletkezhet olyan konfliktus is, amit az önkormányzat igényei okoznak. Mint most a gimnázium és a kettős iskola közötti. Bár én ezt információ-hiányra vezetem vissza. Elkerülhető lett volna. Mindenesetre nemcsak ez ennek az esetnek a tanulsága, hanem az is, nekünk nem szabad csak egy saját tagintézményben gondolkodnunk, hanem a hozzánk járó gyerekek összességének érdekeit kell néznünk. Ami az önkormányzatot illeti, őket is az eddigieknél jobban és folyamatosabban kell tájékoztatnunk a mi itteni életünkről. Annál is inkább, mert úgy látszik: hosszú távon és komolyan számolnak az ANK-val mint a városi oktatás helyzetének fontos tényezőjével. Mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy a rólunk kialakított nem éppen kedvező képet reális megvilágításba helyezzük.

Belül pedig, amint már mondtam, a nyílt érdekvérvényesítésekre, az intézmények közötti konszenzusokra van szükségünk. A döntéshozókészítések legyenek inkább lassúak, de nagyon körültekintőek, s vegyen részt azokban minden érdekelt. Ezenfelül gondolok fórumszerű alkalmakra is, amelyekben közvetlen információkhoz lehessen jutni. Heti ANK-hírekkel meg kellene oldani az állandó tájékoztatást, akár írásban, akár a zárláncú tévé segítségével. Mindent nyílttá kell tenni, ez számomra a vezetés egyetlen lehetséges módja.

Beszélgetés Fogaras Csabával, a kettős iskola igazgatójával

- *Miért vállalkoztál erre a feladatra?*

- Amikor elmentem innen, hogy pályát változtassak, nem sok idő múlva éreztem már: hiányoznak a gyerekek, hiányoznak a társaim. Olyan állásom volt, hogy csak hétféteken jutottam haza. Igyekeztem én kapcsolatot tartani a régiakkal, de hát ez nagyon nehezen ment. Az idő múlásával ehhez még a családi körülményeim is hozzáadták a magukét. A nagyobbik fiam most nyolcadikos, a kisebbik meg elsős. Minden amellet szót, hogy hazajöjjenek.

- *De miért éppen ide, és ilyen pozícióba?*

- Tizennyolc évet töltöttem el a pedagógus pályán, ebből tizenegyet itt az ANK-ban. Ez meghatározó volt a pedagógiai gondolkodásomra. Azt hiszem, egész életemre szólóan. Olyan erős impulzusokat kaptam, és olyan

barátokra letem itt, hogy most ennek az alkalomnak és kihívásnak nem tudtam ellenállni. Úgy éreztem, ha nem pályázom meg az igazgatóságot, akkor valami nagyon nagy alkalmat mulasztok el.

- Milyen élményekben volt itt részed?

- A gyerekekhez való viszonyunk olyan - számomra teljesen új - formái, amelyeknek a hatékonysága, a közvetlen, kézzelfogható eredményei meggyőztek a gyerekközpontú pedagógiai szemlélet igazságáról. Beváltak a programjaink, amiket közösen gondoltunk ki és valósítottunk meg. Ezeket nem akadályozták, hanem méltányolták. A családokkal létesített kapcsolataink bebizonyították előttem, hogy a féltelennek, vásottnak, gyenge képességűnek tartott lakótelepi gyerekekkel is „lehet bírni”, sőt ... Ehhez persze szerencsésen jött össze az a gárda, amely sajnos mostanra már szétesett. De maga az egész iskola, s az egész ANK is más volt, hatékonyabban működött a kutatási program tíz éve alatt, mint ahogyan most működik.

- Úgy gondolod, vissza kéne hozni a régi szép időket?

- Azt természetesen nem lehet. De megpróbálok azon ügyködni, hogy azt, amit kár lenne most csak azért félretenni, mert más szelek fújdogálnak, azt erősítsük meg. Egyébként nem is fújnak más szelek, ha a Központ múltjának szemszögéből nézzük. Hiszen mi merev, bürokratikus iskolamodelleket köröztünk le. Inkább az történik, hogy most jön el a mi időnk igazából.

- Vannak még itt a kettesben olyanok, akik hasonlóan gondolkodnak?

- Vannak hát. Itt van például az alsósok nyitott tanulás programja. Szerintem azok, akik ezt csinálják, szélesebb publicitást és nagyobb támogatást érdemelnének. Eszközigényes módszer lévén az anyagiak mind erősebben beleszólnak az elterjedésébe. A pedagógusok nemegyszer a saját pénzükből veszik meg az anyagokat - és ez nem vezet jóra, könnyen lehet belőle elkedvtelenedés, elfásulás.

- A felsőtagozatban tanítókról is rögtön eszedbe jut hasonló pozitív példa? Vagy igazat adsz annak a véleménynek, hogy többségben vannak a konzervatív tanárok?

- Egyrészt nincsenek többségben, másrészt én nem nevezném pejoratív módon konzervatívnak azokat a kollegákat, akik a tanítást-tanulást erőteljesen szorgalmazzák. A szülők igényei, a továbbtanulás követelményei, az iskolák közötti verseny jogossá teszik ezt a törekvésüket.

Én azonban úgy vélem, hogy a gyerekcentrikus attitűdnek ez nem mond szükségképpen ellent, és azt szeretném, ha ebben az iskolában minden gyerek megkapná a legnagyobb esélyt képességeinek kibontakoztatásához. Az a sok kezdeményezés, amire Misiék is utalnak, nem múlhatott el nyomtalanul. Nem is múlt el. Vannak nagyon jó programok a felsőben is.

De az kétségtelen, hogy a légkör sokkal feszültebb, mint volt. Én ezt részint a besorolások körüli méltánytalanságokkal magyarázom, amik országos mértékben szinte mindenütt törvényszerűen történtek meg. (Akik most bírósági úton szerzik meg az F-nek megfelelő bért egy alacsonyabb besoroláshoz, azok még mindig hátrányos helyzetben lesznek az „igazi F-esekhez” képest, mert majd évekig nem részesülhetnek bérfejlesztésben. Ez nem nagyon dob föl senkit, és hiába nem tehet róla szerencsésebb társ, hogy több lett a pénze, azért mégis ferde szemmel néznek rá a szerencsétlenebbek.)

Részint pedig az igazgatóváltás évek óta elhúzódó eseményeivel magyarázom. Ennek ellenére mindenki teszi a dolgát. Például erre a szülőkkel való általánosan jó kapcsolattartás ezt most visszakerülve magam is láttam.

- *Mi lesz a legfontosabb teendő?*

- Az, amit már most is igyekszem csinálni. Fölvenni mindenkivel a közvetlen kapcsolatot. Ezt ilyen rövid időn belül még csak a szűkebb környezetemmel tudtam megtenni, de ki akarom és ki fogom terjeszteni. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy minden döntést mindenkivel meg lehet külön-külön vitatni. De komolyan gondolom, hogy a lehető legszélesebb alapon szeretném megtárgyalni a lényeges kérdéseket. Azt szeretném, ha nem fölülről hozott döntéseket kellene „végrehajtaniuk” a munkatársaimnak. Az nem lenne munkatársi viszony. Azt szeretném, ha érvényesülne minden jó elképzelés, hogyha közös döntések születnének, hogyha nyugodt légkörben dolgozhatna mindenki.

Most kell összehoznunk az iskola pedagógiai programját. Ezt tavaly szakmai közösségek külön-külön megcsinálták, aztán úgy maradt. El kell döntenünk ezek ismeretében és ezeket egyeztetve: milyen iskolát akarunk, legyen-e tagozat vagy tagozat-szerű képzés, és miből. Milyen súlyt kapjon az elit-képzés, milyent a főlzárkóztatás, milyen lehetőségeink vannak csoportbontásra, mit teszünk a túlkorosokkal, stb. Ezt már a pályázatom írásakor úgy képzeltem, hogy nem egyedül kell kifundálnom, ehhez közös gondolkodás kell.

A Központ a gyerekekről szól, értük van. Minden különleges dolog beszélni velük rólunk. Most néhány gimnazista „lát” bennünket.

**Hogy állunk? Milyen ez a gimnázium?
- az elsősök véleményeiből -**

Mi tetszik itt? Így, ahogy van, jó. Jó, hogy nem tökéletes, mert akkor sokkal többet foglalkoznánk azzal, hogy a rosszat keressük benne. És végül találnánk.

Azért vannak konkrétabb gondolataim is. Például nagyon jó, hogy van valamilyen kulturális szint. Tetszik, hogy bár nem szigorú a rend -valami arra kényszerít: rend legyen. Jó, hogy a tanárokat lehet szeretni, vagy tisztelni, vagy mindkettőt. Jó, hogy az ember lehet önmaga. És jó, hogy értelmes emberekkel vagyok körülvéve.

Rossz a világítás. Kár, hogy befolyik az eső. És szörnyű a kréták megszerzéséhez szükséges tortúra. Azt hiszem ennyi. Igen! A szervezetlenség néha feltűnő, ami hol tetszik, mert szórakoztat, hol kifejezetten irritál...

Tetszik

- társalgási órák; - vetélkedők; - Sportcentrum; - Művelődési Ház; - programok; - voltaképpen minden tetszik; - osztályközösségek; - igazgató!!!; - nyelvtanulás; - osztályfőnök; - tanárok; - tanár-diák kapcsolat; - el vagyunk kényeztetve; - az iskola légköre; - stílusa; - a sportolási lehetőségek; - a 3. szünetek; - a sok kirándulás; - a filmek, amiket az iskola szervez; - a társalgás; - a harmadik testnevelés; - jó, hogy van büfé; - a koncertre járás, - videózás; - a diáknap; - az, hogy jön Jordán Tamás előadni; ...

Nem tetszik

- egyes tanárok tanítási módszere; - vannak unalmas órák; - menza; - nyelvtanóra; - nincsen fogas az osztályteremben; - a neonok;- nincs osztálytermünk; - a csoportok összevonása órán; - messze van a büfé; - az uszodában nincs hajszáritási lehetőség; - nem voltunk kirándulni ... - mondják többen

Jó, hogy
keményen kell tanulni, s az ember rákényszerül arra, hogy hajtsa magát,
mert különben lenézik, és önmaga előtt is szégyenkeznie kell;
az órák viszonylag oldottak, s nincs köztük olyan, amelyen unatkozni
lehetne;
sok az okos, intelligens és kedves ember, közvetlenek és lazák;
hagyják az embert kibontakozni, s a tanárok elég intenzíven foglalkoznak a
tanítványok életével, lelkivilágával;
ilyen klassz osztályom van;
ilyen igazgatónk van.

Nem túl kellemes, hogy
még itt is akadnak bunkó emberek;
nem fektetnek elég hangsúlyt a nyelvre;
van néhány tanár, aki bizonytalan.

Tetszik az iskolában:
az órán az előadások, a kötetlenség, néhány órán a feleltetési módszer, az
hogy a tanárok úgy feleltetnek, mintha beszélgetés lenne. Az iskola épülete
is rokonszenves.

Nem szeretem:
a technikát: egy lánynak mi szüksége van arra, hogy a villanykapcsoló
szerkezetét megtanulja. A fiúk, meg akit érdekel, tanulják a műszaki
dolgozat, a többi kössön, varrjon, főzzön.

Tetszik:
hogy vannak AVANTGARD-bulik meg hasonló programok. Sok mindenre
van lehetőség itt. Nekem tetszik ez az iskola, mégis néha szívesebben járnék
még az általánosba, pedig attól Isten mentsen! Hiányzik egy igazán jó
barátnő vagy barát. Én nagyon szeretek hosszasan beszélgetni... A tanárok
általában jók.

Nemcsak nálunk, a világon mindenhol megkülönböztetett figyelem kíséri az óvodákat. A 3-6 éves kisgyerek sorsa minden pedagógiák egyik alapelvét határozza meg: nélkülük nincs jószág és szeretet az emberben. Az ő életükön kíván az óvodaiskolai program is szépíteni.

Az egyes számú óvodában

Beszélgetés Kiss Pálné óvodavezetővel, dr. Aubert Antalné helyettesével, Kocsisné Balanyi Beatrix, Rákosfalvi Istvánné, Kéninger Annamária óvónőkkel.

- Hogy kezdődött?

Kiss Pálné:

- '80-ban indultunk, a vezetéssel. Én azelőtt a Móricz Zsigmond téri gyakorló óvodában dolgoztam, gyakorlatvezető óvónő voltam. Szilágyi János kért föl az itteni vezetői feladatra, aminek jó darabig ellenálltam.

- Miért?

- Mert úgy gondoltam, hiányzik belőlem az ehhez szükséges agresszivitás. János azonban meggyőzőtt: nem kell itt sem nagyhangúnak, sem erőszakosnak, sem utálatosnak lenni. Aki szakmailag jó, és következetesen tud dolgozni, az nála megfelel vezetőnek. Így aztán elvállaltam.

Nem bántam meg, mert nagyon jó nevelőközösség alakult ki. Ez elsősorban az ANK szellemiségének köszönhető. Az első idők beszélgetései, továbbképzései nagy hatással voltak ránk. Vekerdy Tamás, Winkler Márta „agymosásai”, a Szilágyi Verával folytatott beszélgetések a segítő kapcsolatról, és a mi közös gondolkodásunk megkönnyítették vezetői munkámat. Sokat tanultunk egymástól (és tanulunk ma is). Szinte észrevétlenül ment végbe a gondolkodásunk megváltozása. Megerősödött az óvónők empatikus képessége, jobban bele tudták magukat élni a másik helyzetébe, és a nevelési szituációkban ott tudtak segíteni, ahol arra szükség volt. Belátták, hogy nevelni csak akkor lehet, ha a gyereket és a szülőt már ismerjük ...

- Azt hinné az ember, ha valaki ezt a hivatást választja, akkor mindez már eleve együtt jár vele. Nem így van?

- Így van ugyan, mégis úgy alakultak a szokások ezen a pályán, hogy az óvónő természetes indíttatása ellentétbe kerül velük. A szemléletváltozás inkább talán azt jelentette, hogy amit ők eredetileg elképzelték, elgondoltak; azt nemhogy szabad csinálniuk, hanem inkább éppen az a helyes, a jó. Így sikerült az átdolgozott Óvodai Nevelési Programot jőpár évvel megelőznünk. Mire az újat bevezették, mi már régen úgy dolgoztunk, amint ez előírja. Tudtuk, hogy a szülőket partnereknek kell tekinteni, olyan partnereknek, akiké a gyerek. A gyerekeket pedig nagyon-nagyon komolyan kell venni, meg kell látni mindegyikükben a személyiséget.

Később, az alternatív programok megjelenésekor is nyitottak voltunk. Hiszen mi már tapasztaltuk, hogy a kötetlen foglalkozások sokkal hasznosabbak, az ismeretek ezeken mintegy „maguktól tapadnak” a gyerekekre; míg a kötelező foglalkozásokon a gyerekek figyelme nem tartós. Amint erre lehetőségünk nyílt, azonnal el is hagytuk a kötelezőséget. Az óvónő egy hétre tervez, de hogy mikor mivel foglalkoznak, azt a gyerekek érdeklődése határozza meg. Ezáltal a megtapasztalási, a kísérletezési lehetőségeik megnőnek. Ezt mi már körülbelül két éve így csináljuk.

- *És mi a helyzet az úgynevezett iskolaérettséggel?*

- Elvárásaink, követelményeink nem változtak a gyerekekkel szemben, csak módszert változtattunk. Kezdetben persze voltak félelmeink, ezért többször is felmértük, mit tudnak a gyerekek. Nagy örömünkre kiderült, hogy mindent tudnak, ami ezekben a tesztekben van. Sőt, még többet is. Sokkal tágabb ennél az ő világuk, és biztosan mozognak benne.

- *Milyen most a szülőkkal a kapcsolatokat?*

- Természetes, közvetlen. A szülők naponta találkoznak az óvónővel. Szabad bejárásuk van a szobákba, s ott is időzhetnek. Ami beszoktatásnál folyt, azt tehát később is megtehetik. Egy ilyen kicsi gyerek még nagyon kiszolgáltatottnak érezheti magát, még ha esetleg nem is látszik rajta, ezt oldani kell. A szülők általában elégedettek, és szerintem joggal, mert nagyon jól képzett, nagyon jól dolgozó óvónők a munkatársaim. Minden újra fogékonyak. Így a Montessori-szellemű pedagógia is éledezik nálunk. Budapesttel vannak kapcsolataink, néhányan már résztvettek ott továbbképzésen, idén mások mennek majd. Nyertünk egy Soros-pályázatot, tudtunk eszközöket vásárolni. De magunk is készítünk ilyeneket. A Montessori pedagógia a harmincas évek óta él Magyarországon, szellemisége terjed, tulajdonképpen erre épül az Óvodai Nevelési Program.

- *Hogy álltok az óvodaiskolával?*

- Nálunk bevált, s ez az egyes iskola tanítóin is múlt. Kitűnően tudunk velük együtt dolgozni. Azok a gyerekek, akik ebben már részt vehettek, nagyon jó neveltségi szintűek, és intenzíven fejlődnek. Tanítók és óvónők kölcsönösen sokat átvettek egymástól a közös munkában. Egy óvónő talán empatikusabb, játékosabb, több szabadságot enged. Őt nem zavarja, ha a gyerek föláll, kimegy, kezét mos, iszik. Sok eszközt átviszünk az iskolába, amelyekkel a gyerekek játszhatnak, alkothatnak. Ami pedig a tanítókat illeti, ők céltudatosabbak, jobban látják hová kell eljutni, amit viszont az óvónők értettek meg jobban a segítségükkel.

- *Vagyis akkor: semmi gond?*

- Gondok persze vannak. A tagozatok megjelenése megbontotta kialakult rendünket, és arra készítetett, hogy zenei csoportot szervezzünk - annak érdekében, hogy ne vigyék el majd iskolás korukban más tagozatos iskolába. Akik azonban az idegen nyelvet választják, azokat átviszik a hármasba. Sokakkal együtt az a véleményem, hogy az elsős korbani specializálódás korai. Úgy kellene inkább, hogy minden területen lehetőséget nyújtsunk, sávban, és a gyerek harmadikban válasszon. Így az óvodaiskola épségben maradhatna. A gyakorlat azt mutatta, hogy például a nyelvtagozatosok fele bírja, a fele lemarad.

- *Milyenek a munkakörülményeitek?*

- A létszámok lassan csökkennek, 24-28 gyerek van most egy-egy csoportban. Húsz lenne az ideális, de ahhoz képest, hogy 40-50 sem volt ritka kezdetben, ez már nem rossz állapot. A feltételek olyanok: abból élünk, amit az első években meg tudtunk vásárolni. Most ott tartunk, hogy nincsen már pénzünk ceruzára, festékre, rajzlapra. Az óvodai szabályzat szerint az ilyesmit nekünk kéne nyújtanunk, s hogy nem tehetjük, abban az önkormányzat a hibás. Ez a pénz szűken csak arra elég, hogy javíttassuk, ahol már nagyon kell. Padlót, csapot, csőtörést - ilyeneket. Játékot csak igen keveset tudtunk beszerezni. Pedig nálunk a játék olyan munkaeszköz, mint az iskolában a füzet, a könyv, a ceruza. Nem tudtunk munkaköpenyt, munkacipőt adni a dolgozóinknak, járna nekik testneveléshez melegítő - azt sem.

Az óvoda állaga pedig rohamosan romlik. A padló balesetveszélyes, a függönyöket ki kellene cserélni, új szőnyegek kellenének, polcok ... mit mondjak? Az ANK vezetősége amennyire tud, segít nekünk. Játékhoz is így jutottunk. Talán a műanyagpadlót is sikerül egy-két szobában kicserélnünk. Az ANK a kevés pénzből szerintem jól gazdálkodik. De amire szükség volna, az ennél több. Ki kellene például az összes armatúrát cserélni.

Tönkrementek a magnetofonok, pedig azokra naponta szüksége volna minden óvónőnek. Több hangszert is kellene vásárolnunk a zeneközpontú óvodai nevelésünkhöz, ami a zeneiskolai előkészítőt jelenti. De ha ezt nem csinálnánk, hangszerekre akkor is szükségünk volna, mert zenei - és általában művészeti - nevelés nélkül mit sem ér az óvodai nevelés. Nagyon szeretnénk több kis könyvet is beszerezni, gyönyörű képes természetismereti könyvek vannak, ezekhez most csak úgy jutunk hozzá, hogy akinek otthon megvan, gyerekeknek, óvónőnek, az behozza egy időre.

Kocsisné Balanyi Beatrix:

- Ötödik éve dolgozom itt. Volt már egy csoportom, velük másodikig mentem együtt.

- *Milyen hely ez az ANK?*

- Jó. Éppen az óvodaiskola tetszett meg benne. Ez az egyetlen olyan forma szerintem, amelyik biztosítja, hogy egy kicsit tovább maradjon gyerek a gyerek. Így nem zúdul rá minden az iskolában, ami annyira más annál, mint amiben eddig élt. Nem veszíti el a játékot mint tevékenységi formát, nem szorítja azt ki teljesen a tanulás, hanem ez a kettő ötvöződik.

Ez a fajta váltás sokkal jobban alkalmazkodik a gyerek természetéhez, igényeihez. Nem változik meg a környezete. Ugyanabban az épületben marad, ugyanazok foglalkoznak vele: ugyanaz marad a dajka, az óvónő és - szerencsés esetben a tanítónő. Társai sem változnak.

- *Mennyi volt a létszámuk?*

- Huszonkilenc. A mostani meg 28. Ez egy kicsit sok ... Más nehézségek is vannak. De szerintem addig kell keresni az óvodaiskola megvalósulási lehetőségeit, amíg még van bennünk lendület. Kár volna feladni.

- *Mit lehet ebben a munkában nehezen bírni? Több a fölkészülés?*

- Az óvodai munka többet kivesz az emberből, mint az iskolai. Vagyis nem a fölkészülés, hanem a gyerekek éretlensége, elesettebb volta miatt nehezebb. Reggeltől ebédeltetésig szünet nélkül ott kell lenni, összeszedetten. Ennek is megvan azonban az öröme, és szívesen csinálom, csak nagyon el lehet fáradni benne. De azért már várjuk, mikor lehetünk újra óvodások.

Az iskolai munkában meg több a készülés, másfajta a felelősség - ott ez a nehezebb. Az óvodai munka szabadabb, az iskolai kötöttebb.

- *S most újakezdi egy másik csoporttal?*

- Igen, remélem. Ez attól is függ: hogyan talál az ember tanító-párra. Az előző csoportban nem volt szerencsém, csak egy évig tudtunk együttműködni, aztán elment a párom. A jelenlegi pedig tartósan beteg. Talán a második félévre sikerül bekapcsolódnia. Egyébként én magam is már elvégeztem a tanítóképzőt, éppen azért, hogy továbbvihessem a nagycsoportosaimat.

Rákosfalvi Istvánné:

- Kezdetől itt dolgozom. Hét éve végeztem el a tanítóképzőt, így az előző csoportomat harmadikos korukig tudtam iskolába vinni. Tavaly kaptam egy kiscsoportot, most középsősök vagyunk. Reménységünk szerint velük is megjáró majd az utat harmadikig. Nagyon jó, hogy már hároméves koruktól ismerjük egymást, kíváncsian várom, mire leszünk majd együtt képesek. Ez zeneközpontú csoport, a szülők igénye szerint alakult. Naponta folyik általános művészeti kezdeményezés velük: mozgás, dramatizálás, ábrázolás - és természetesen zenélés.

- *Ehhez is van képzettsége?*

- Igen, felsős korom óta zenét tanultam. Nagyon szeretem velük csinálni. Az óvodaiskola maga pedig, én úgy látom, sokat ad, különösen a hátrányos helyzetűeknek, akik voltak elég szép számmal az előző csoportomban, s vannak itt is. Az a gondoskodás, amit az óvoda tud nyújtani, főleg nekik jelent sokat. Szépen fejlődnek.

- *Hogyan sikerül óvónőnek és tanítónőnek egymásra találnia? Hogy megy ez?*

Dr. Aubert Antalné:

- Úgy tűnik, egyre jobban. Gabi - Bak Ignácné - remekül koordinálja köztünk a párbeszédet. Sok évig csinálta ő maga is, tisztában van minden előnnyel és hátránnyal. Persze, ez még nem minden. Én nem vagyok túlzottan optimista az óvodaiskola sorsát illetően.

- *Miért nem?*

- Mert ha változnak az iskola érdekei, az alapvetően befolyásolhatja az óvodaiskola létét. Például a tagozatok, amelyekkel az iskolának teljesen érthetően követnie kell a „divatot”, a társadalom igényeit, különben gyerekeket veszítenek. A szülő oda viszi első osztályba a gyermekét, ahol a neki megfelelőnek látszó speciális képzést kaphatja. Fölborulnak a csoportközösségek. Ez a tendencia ellene dolgozik az óvodaiskolának, mivel az stabil csoportokat kíván.

Kocsisné Balanyi Beatrix:

- Én éppen akkor voltam nagycsoportos, amikor az iskola először hirdetett tagozatot. A szülőket ez váratlanul érte, s azt mondták: nekik óvodaiskolát ígértek, ők ehhez ragaszkodnak. Egyetlen gyereket vittek csak el tőlünk. Örültem, hogy az óvodaiskola vonzereje nagyobb volt, mint a tagozaté. Jó lenne, ha a szülőknél mindig az lenne a fontosabb, hogy a gyerekük ne rettegjen az iskolától.

- *A zeneközpontú óvoda nem tagozat?*

Rákosfalvi Istvánné:

- Ez csak egy hirtelen reakció arra, amit az iskola elkezdett. Azt gondoltuk, ha szülői igény alapján kicscsoportban elkezdjük ezt, akkor a gyerekek előképzettsége később lehetővé teszi, hogy továbbra is együtt maradhassanak.

Kocsisné:

- A tagozat és az óvodaiskola ellentmondásának feloldására ének-zene és rajz tagozatos óvodaiskolai csoportokat szervezett az iskola. Ilyen lett az én nagycsoportom is. Óvodaiskolások maradhattak azok a gyerekek is, akiket nem kívántak tagozatos osztályba iratni szüleik. Ők aztán, amikor a tagozatosoknak rajzórájuk volt, velem maradtak, s mi mással foglalkoztunk.

Dr. Aubertné:

- De nyugodtan működhetne az óvodaiskola, ha sávban lennének ezek a tagozatos többlet-órák. Egy-egy osztályból ki-ki elmenne nyelvre, zenére, rajzra... És az hogy alkalmas-e rá, majd csak később, mondjuk, harmadikban dőlne el. Ez a személyes véleményem, én ezt tartom jó megoldásnak.

Kiss Pálné:

- Az iskola erre azt tudja mondani, hogy ehhez nincs pl. elég nyelvtanára, és nem tud többet alkalmazni.

Kocsisné:

- Meg azt is mondja: ha nem hirdet már elsőben tagozatot, akkor elveszít egy csomó jó képességű gyereket, és marad az átlag. Pedig az átlaggal is nagyon szépen lehet dolgozni... A gyerekeknek nem érdeke, hogy első osztálytól tagozatos szinten tanuljon nyelvet vagy bármi mást.

Dr. Aubertné:

- Úgy gondolom, hogy még a középiskolás tagozatok is beszűkítik a gyerekek lehetőségeit. Én gimnáziumban sem adtam a saját gyerekeimet tagozatra. Éppen azért, mert úgy gondoltam ezzel beszűkíteném a

lehetőségeiket. Az a szülő, aki elsöben tagozatra pl. ének-zene adja a gyereket, nem tudja, hogy az írás-olvasás tanulása mekkora teher. Ehhez ö még hozzáteszi a mindennapos szolfézst, a mindennapos hangszer-tanulást... Dehát ez van a levegöben. Ilyen most a társadalom.

Kéninger Annamária:

- Ez az ötödik évem itt. '91-ben megismerkedtem a Montessori módszerrel. Azt éreztem ekkor: ebböl már sok mindent így gondoltam, s csináltam. Nagyon közel áll hozzám. Aztán ki tudtam menni többiekkel együtt Bécsbe, a Pedagógiai Akadémiára. Az ott látottak megerösítettek abban, hogy így kellene működnöm. Itt az egyes óvodában, mivel lényegében már kötetlenül dolgoztunk, semmi akadály nem volt e módszer beépülésének az itteni óvodanevelési programba.

Azért szeretem ezt a módszert, mert nagyon egyéniség-párti. Alkalmas arra, hogy minden másságot toleráljon, hogy mindenkinek megadja a lehetőséget a saját ütemében folyó fejlődéshez. Számomra nem is annyira a módszer ez, mint inkább szemlélet. Ezt szolgálja egy speciális eszközrendszer. Az azért nagyon fontos, hogy mikor milyen eszközöket vezetünk be, mert az érzékszerveket fejlesztö eszközök szolgálják a gondolkodás az érzelmek fejlődését. Szülői segítséggel és az óvoda költségvetéséböl elég sok eszközünk elkészült már. A gyerekek szívesen használják, szeretik ezeket. A szülök jól fogadják, ami történik, úgyhogy a tapasztalataim arra ösztönöznek, hogy tovább csináljam. Hiszen, mint már mondtam, megfelelel az egyéniségemnek. Az persze valószínűleg nem volna szerencsés, ha általánosan elterjedt módszerré válna a Montessori pedagógia, mert csak az képes hasznosan alkalmazni, akinek szinte lényéböl fakad...

Kiss Pálné:

- Magam is azt tartom, hogy a különböző módszerek, elképzélések megismerése a célunk. Akkor tud egy szakember fejlödni, választani, ha minél több elméleti ismerete van.

Erre törekszünk évek óta - és mint talán ebböl a mostani spontán beszélgetésböl kitetszett, nem is eredménytelenül.

- *Köszönöm a beszélgetést.*

A kettes számú óvodában

Beszélgetés Varga Katalin vezető óvónóvel, Kárpáti Lászlóné, Werner Enikő, Zuborné Bakodi Éva, Simity Miklósné kollégákkal.

- Milyen volt a kezdet?

Varga Katalin:

- Ezen a környéken a miénk volt az első óvoda. Megmondom őszintén, eléggé magamra voltam utalva ebben az időszakban. Így aztán a bevasárlástól kezdve a számlák kezeléséig mindent meg kellett tanulnom. Gondnokom is csak akkor lett, amikor már fogadókész volt az óvoda. Egészen pontosan a gyerekeket 1980. március 5-én fogadtuk először. Az indulásunk nagyon nehéz volt, mert szinte félkész volt az épület. Mi takarítottuk ki a szobákat, gyűjtöttük össze a szemetet stb. Elég gyorsan kellett elkészülnünk, úgyhogy még a családtagok is besegítettek ebbe a munkába. Volt olyan csoportunk is, ahol negyvennyolcan voltak a gyerekek.

- Mi volt az, ami itt újnak számított más helyekkel összehasonlítva?

- Akkor, abban a pillanatban az volt a fő gondunk, hogy olyan körülményeket teremtsünk, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a gyerekeket egyáltalán fogadni tudjuk. Valójában a következő szeptemberben tudtunk csak komolyabb figyelmet fordítani a program kidolgozásra. Kezdetől fogva sokkal nyitottabbak voltunk, közvetlenebb kapcsolatot tartottunk a szülőkkel, mint általában más óvodákban. Miskolcon például - ahol ezt megelőzően dolgoztam - az volt a szokás, hogy a szülő még csak a gyerekek öltözőjébe sem léphetett be. Meg kellett várnia, amíg azok kijönnek az előtérbe. Nálunk az sem okozott gondot, ha a szülő belépett a csoportszobába.

Abban az időben persze sokkal több dologba be tudtuk vonni a szülőket, aktívabbak voltak, és lehetett számítani rájuk. Például jöttek takarítani is, ugyanúgy vakarták a meszet, mint mi.

- A későbbiekben a másik két óvoda mennyire tudott a ti tapasztalataitokra támaszkodni?

- Kezdetben az óvodán és a bölcsődén kívül még csak az 1. sz. iskola létezett. Számunkra ez azt jelentette - különösen a magas gyermeklétszám miatt -, hogy kölcsönösen egymásra voltunk utalva a bölcsődével. Ami a

másik két óvodát illeti, természetes, hogy sok mindenben megkérdeztek, és segítettem is abban, amiben én már tapasztalatokat szerezhettem.

- *A többiek mikor érkeztek?*

Simity Miklósné:

- Én '79 december elsején jöttem. Mivel még nem volt „óvodánk”, egy hónapig más-más környező óvodában dolgoztunk. Tizenketten voltunk óvónők, és mivel zömében itt laktunk a közelben egymás lakására jártunk előkészíteni a tényleges munkát (adminisztráció, textíliák elkészítése stb.). Ez nemcsak kellemes időtöltésnek volt jó, hanem arra is lehetőséget adott, hogy megismerjük egymást, és így összekovácsolódjon a társaság. Jó pár évig így éltünk, pontosabban addig, amíg meg nem bomlott ez a kezdeti harmonikus állapot.

Kárpáti Lászlóné:

- Én '80. január elsejétől vagyok itt. A kezdeti társasági életből - mivel GYES-ről jöttem vissza, és volt némi szabadságom - sajnos kimaradtam. A takarításból azonban már nem. Eredetileg én is óvónő vagyok, s mivel ideköltöztünk a közvetlen közelbe, azt lehet mondani, hogy véletlenszerűen kerültem az ANK-ba.

Werner Enikő:

- Én '82-ben kezdtem. Ekkor már zajlott itt az élet. A régi munkahelyemen anyám-korabeli óvónők közé kerültem tizennyolc évesen, így nagy megkönnyebbülés volt számomra, hogy egy hasonló korú társaságba kerültem. Itt laktunk a Viktória utcában, albérletben, és télen errefelé hoztam mindig a kislányomat szánkózni. Akkor még nem sejtettem, hogy itt fogok dolgozni. Nem csalódtam, mert nagyon jól érzem magam azóta is.

Zuborné Bakodi Éva:

- Én '89. szeptember 4-től vagyok itt. Pécssett a Janusban, az óvónői szakközépiskola után a kecskeméti tanítóképzőn végeztem. A tanítói és az óvónői munka is közel állt hozzám, így kerültem ide szerződéssel. Ráadásul akkor még javában működött az óvodaiskola is, s ez mindenképpen megfelelő lehetőség volt nekem. Mivel középső csoportban kezdtem, második osztályig vihettem volna a gyerekeket, ha közben nem megyek GYED-re. Nagyon fájjalom, hogy szeptembertől gyakorlatilag megszűnt az óvodaiskola.

- *Milyen múltra tekinthet vissza nálatok az óvodaiskola?*

Varga Katalin:

- '82-ben indult egy olyan húszfős osztály, amely inkább korrekciós osztálynak mondható, mint óvodaiskolának, mégis valamiképpen ez volt a helyzet. A következő évben a hármas óvodában kezdődött el az a folyamat, amit már valóban óvodaiskolának lehetett nevezni. Ha jól emlékszem, '86-ban lett kiterjesztve kötelező jelleggel mindhárom óvodára. Annak ellenére, hogy bizakodással néztünk az óvodaiskola elébe, ma már tudjuk azt, hogy az indulás elhibázott volt. Valahol ott lett ez a dolog elrontva, hogy egyik napról a másikra minden nagycsoport és minden első osztály óvodaiskola lett. Elhangzott az is, hogy ha ez valakinek nem tetszik, akkor el lehet menni máshová. A Nevelési Központ lehetőséget biztosított arra, hogy az óvónők elvégezhessék a tanítóképzőt, sokan éltek is ezzel. Mégis, ha számbavesszük az elmúlt tíz esztendőt, azt mondhatom, hogy az említett körülmények ellenére sokkal több volt a pozitívum az óvodaiskolában, mint amennyit kezdetben remélni mertünk.

Kárpáti Lászlóné:

- Én sajnálom, hogy megszűnt, mert nagyon szerettem. Volt olyan társaságom, akiket kiscsoporttól második osztályig vihettem, s nagyon szívesen emlékszem vissza erre az időszakra. Lehet, hogy szerencsém is volt, mert olyan kolléganőim voltak, akik szintén nagy kedvvel csinálták ezt. Kövesi Márti azóta már férjhez ment, és családjával Kaposvárra költözött. Később aztán Sütő Gabi és Deli Ildikó volt a társam. A mai napi sajnálom, hogy ez a folyamat most itt nálunk megszakadt. Végül is ezért végeztük el a tanítóképzőt is.

Zuborné Bakodi Éva:

- Volt értelme, mert közvetlenül láttad a saját eredményeidet.

Kárpáti Lászlóné:

- Egyszerűen kiküszöbölhetők az olyan problémák, amik általában jellemzőek egy elsős osztályban. Akkor az volt az igazi, hogy ha valóban a nagycsoport után itt hagyták a gyerekeket.

Varga Katalin:

- Az, amikor a tanító nem megy le a nagycsoportba, nem óvodaiskola. Bármilyen szabályokat is találtunk ki erre, én úgy gondolom, hogy csak akkor ismerheti meg a gyerekeket igazán a tanító, ha velük van a nagycsoportban is. Amiből aztán a későbbiekben számos előnye származik.

- *Mi okozta itt a robbanást vagy a törést ebben a dologban?*

Varga Katalin:

- A 2. sz. iskola tanítóinak többsége nem vállalta, hogy ezt tovább folytassa velünk. Sokat vitatkoztunk erről. A legtöbben nem akartak lejönni nagycsoportba, és az állásukat is féltették. Az érveiket részben meg tudom érteni, végül is azonban nem tudtunk megegyezni.

- *Tehát nem a ti oldalatokról hiányzik az együttműködési szándék?*

Werner Enikő:

- Mi a múltban is egyöntetűen benne voltunk, és mai is szeretnénk.

Kárpáti Lászlóné:

- Bódis Éva fogadott bennünket ebben az ügyben, s azt mondta, hogy amennyiben van vállalkozó tanító a 2. sz. iskolából, akkor fokozatosan újra lehet indítani a csoportokat. Valószínű, hogy jövő szeptemberre lesz is ilyen jelentkező.

- *A szülők hogyan fogadták a hírt, hogy az idén nem indul óvodaiskolai csoport a 2. sz. óvodában?*

Varga Katalin:

- A szülők részéről nagy volt a felháborodás. A Bakodi Éva csoportját például eleve úgy indítottuk, hogy már kiscsoportban elmondtuk, mik a jövőbeni terveink. Ezzel szemben ezek most beteljesületlenül maradtak. Az igazság az, hogy nem minden tanító érzi magát alkalmasnak erre a feladatra. Nehéz megszokni az óvodák kötetlen, oldottabb napirendjét, munkastílusát. Nem is beszélve a helyzet szülte különböző kényszermegoldásokról, amelyek sokszor többet ártottak, mint használtak az óvodaiskola ügyének.

Zuborné Bakodi Éva:

- Amikor én idejöttem, volt olyan év, hogy hárman is elmentek a tanítók közül máshová dolgozni. Különbség volt kezdetben a tanítók és az óvónők anyagi megbecsülésében. Az utóbbiak egyáltalán nem kaptak például osztályfőnöki pótlékot, holott munkájuk alapján ez ugyanúgy megillette volna őket, mint a tanítókat. Magasabb volt az óvónők óraszámáa.

Varga Katalin:

- Jelenleg tizennégy végleges állású óvónőnk van, s ebből kilencnek van a tanítóképzőn szerzett diplomája. De még a szerződésesek között is vannak olyanok, akik hasznosítani tudnák kettős végzettségüket.

- *Hogyan érzitek magatokat ma? Újra hagyományos óvoda lettetek?*

Varga Katalin:

- Bizonyos értelemben igen. Fontos azonban, hogy a szakmai érdeklődését, egyéni ambícióját ma is mindenki kielégítheti.

Werner Enikő:

- Én mint óvónő nagyon jól érzem magam, mert azt csinálhatom, ami az érdeklődésemmel is egybevág. Két évvel ezelőtt megismerkedtem a Freinet-pedagógiával, amibe azóta teljesen beleszerettem. És ma már benne vagyok nyakig a picikkel úgy, hogy ők is jól érzik magukat, meg én is.

Kárpáti Lászlóné:

- Amikor az iskolában tanítottam, megismerkedtem a Montessori-pedagógiával, amely már nálunk is meghonosodott, de vannak követői az 1. sz. óvodában is. Ezért fontos a tapasztalatok megosztása, kicserélése.

- Milyen a kapcsolatokat a többi óvodával?

Varga Katalin:

- Lényegében mindenki éli a maga külön életét. Korábban voltak olyan dolgaink, amiket most kezdünk újra fölfedezni. Ilyen a nemsokára megtartandó közös nevelési értekezlet is. Továbbá ebben az évben lesznek olyan házi bemutatóink, amelyek nyitottak, és így egymást látogathatjuk. Szeretnénk ismét szorosabbá tenni a három óvoda kapcsolatát, így jobban megismerhetnénk egymást.

A hármas számú óvodában

Beszélgetés Póla Józsefné óvodavezetővel, Wolf Edit és Várady Zoltánné óvónőkkel

Póla Józsefné:

- Én '80. október elseje óta vagyok az ANK-ban. Az egyes óvoda akkori gondnokával és az akkori helyettesükkel együtt jártuk ettől kezdve a várost, hogy beszerezzünk mindent, ami az elinduláshoz szükséges. A következő év februárjában aztán megnyitottuk a hármas óvodát.

- Azelőtt hol dolgoztál?

- Egy uránvárosi óvodában, ahol jól éreztem magam, gyakorlatokat vezettünk óvónőképzősöknek, s azt nagyon szerettem. Amikor ezt az ajánlatot kaptam, először nemigen akartam otthagyni azt a helyet. De aztán elgondolkodtam azon, hogy ez itt valami egészen más lesz.

- *Szellemiségében?*

- Ezt még akkor nem is éreztem annyira. Hanem az intézmények egymáshoz kapcsolódása, bölcsőde-óvoda-iskola egymásra épülése volt vonzó inkább. Aztán amikor már itt voltunk, amikor elkezdtek dolgozni, akkor bontakozott ki fokról fokra egy teljesen más világ. Akkor éreztük meg igazán azt a hallatlan nagy szabadságot, amit itt élveztünk, és ami segítette szakmai önállóságunk megalapozását. Azok nagyon jó évek voltak. Olyan már soha többet nem lesz ... Mert később aztán egy kicsit megkuszálódtak itt a dolgok. Azok szenzációs évek voltak. Nem olyan hely volt ez, mint egy hagyományos városi óvoda, hanem olyan élet folyt szövőműhellyel, kerámiaműhellyel, olyan programokkal, amilyeneket ha ott maradok a korábbi helyemen, el sem tudok képzelni.

Wolf Edit:

- Én is így éreztem. Akkor még működött a tevékenységirányító rendszer, létezett a mentálhigiénés osztály. Rengeteg segítségünk volt. Nagyon sok szakember járt hozzánk, országos hírűek és helyiek is, mint például Pongrácz Éva meg Kovács Gábor. Ők rendszeresen jöttek. Sok újat tanultunk tőlük. Azokat az alternatív programokat, amik most kezdenek országosan terjedni, mi '81-től csináljuk.

- *Például?*

- Hogy nem kötelező, hanem folyamatos napirendben dolgozunk. Hogy bevezettük a mindennapos testnevelést (Abból élünk ma is, amit azokban az első években Anatolij Petrovtól kaptunk.) És így tovább...

Póláné:

- Az igazság az, hogy nagyon fiatal testület kezdett itt. Teljesen tapasztalatlan vezetővel. És ezek a szakmai programok úgy összehoztak bennünket... Nem volt olyan, hogy lejárt a munkaidőnk. Egy héten legalább háromszor - de volt, akinek a számára naponta - olyan szakmai megbeszélésünk volt, hogy azon megérte részt venni, nem is mulasztotta el senki.

Akkoriban rengeteg gyerekünk volt. Szinte megszámlolni sem tudtuk őket, ma már nem is értem, hogyan férhettek be annyian ide. Ennyinek az egyéni fejlesztése illuzórikusnak látszott. Hogyan lehet negyvenhat gyereknek ábrázoló foglalkozást tartani? És kitaláltuk a kiscsoportos foglalkozásokat. Kitaláltuk, hogy lehet másképpen csinálni, és senki nem mondta, hogy ezt vagy azt nem tehetjük meg. Úgy dolgozhattunk, ahogy akartunk. Azt

mondták: mindent szabad, ami a gyerekeknek hasznos. És ez óriási dopping volt.

- *Hogyan fogadták mindezt a szülők?*

Várady Zoltánné:

- Kezdetől nagy örömmel. Élveztük együttműködő segítségüket. Engem egyébként a hosszúhetényi meg a börgyári óvoda után idecsöppenne megragadott, hogy itt mennyi eszköz van. A korábbi munkahelyeimen ha egy foglalkozást akartam tartani, előbb neki kellett ülnöm valamit készíteni, amivel majd a gyerekek manipulálhatnak. Csodálatos volt, hogy mi minden van itt, s hogy műhelyek vannak, ahol a gyerekek sokféle módon fejleszthetik képességeiket A kiscsoportos megoldással mindenkit lehetett egyénileg fejleszteni, a nagy létszám ellenére.

Wolf E.:

- Az úgynevezett munkadélutánokra behívtuk a szülőket, együtt készültünk a karácsonyra, farsangra. Barkácsoltunk, ragasztottunk. Jó volt látni, hogyan fejlődnek a kezdetben ügyetlen gyerekek is. Nyitott volt a vezetés, nyitottak voltunk egymásra és a szülőkre.

Póláné:

- Olyan egészséges rivalizálás alakult akkor ki, ami még ma is összetartja a csapatot.

- *Nem ment ez a nagy szabadság az iskolaérettség rovására?*

- Annyira kötetlenek azért nem voltunk. Az óvónők szabadságot kaptak a módszereknek és a foglalkozások kereteinek a megválasztására, s ezzel mindenki megtanult élni. Míg például egyéni fejlesztés céljából az óvónő egy-egy kiscsoporttal foglalkozott, addig a dajka ügyelt a többiekre. Ez éppen hogy a munka intenzitását jelentette, és az úgynevezett követelmények elérésének az egyetlen lehetséges módja volt a kezdeti óriási csoportlétszámok mellett.

Csak igen ritkán fordult elő, hogy egy-egy óvónő nem tudott élni a szabadsággal. Az akkor változtatott a felfogásán, vagy máshol keresett munkát. De erre csak kevés példát tudnék mondani, ez nem volt meghatározó, hiszen annyira együtt volt a testület!

- *Meddig tartottak, s miért múltak el ezek a paradicsomi állapotok?*

- Az óvodaiskola '83-84-ben lépett be, és nagyon jól működött. A hármas óvodára és a hármas iskolára épült. Az új ismeretlensége, az új feladat új kihívás volt. A pedagógusok akkor önként vállalkoztak erre, és remekül

dolgoztak együtt. Lehetett érzékelni, hogy az óvodaiskola lényege a szemléletváltás. Főképpen a tanítókért értem ezen. Ők meglátták az óvoda hallatlan nagy erejét a nevelőmunkában.

Wolf E.:

- Az is előfordult, ami például az én egyik csoportomban. Öt gyerek nem érte el az iskolaérettségi szintet. Nem is javasoltuk volna egyiket sem egy szokványos iskolába, de mivel a tanító már megismerte őket, ezért vállalta a továbblépésüket, természetesen az óvónővel - velem -együtt. Második osztály végére sikerült fölzárkóztatnunk mit az ötöt.

- *Ahhoz, hogy egy óvónő az iskola első két osztályába kövesse csoportját, szükséges a tanítói képesítése?*

- Akkor még nem volt szükséges, ma már igen.

Póláné:

- Egyébként az alapképzés teljesen megegyezik. Ha egy óvónő továbbmegy a gyerekeivel, különösebb szakmai nehézségekbe nem ütközik. Az óvodaiskola léte nem annyira az óvónőkön, mint inkább a tanítókon múlik. Nálunk, szerencsénkre, kialakult az együttműködő tanítóknak egy olyan jó kis csapata, hogy az óvodaiskola kiválóan működött. Balszerencsénkre ezt a hármas iskola elvitte magával föl a dombra. Ezzel kezdődtek a bajok, s ma már az óvodaiskola nem az, ami volt.

Wolf E.:

- Szerintem főleg azért nem, mert kötelezővé tették, hogy amelyik tanító végigvitte az osztályát, az az óvodaiskolában, nagycsoportban kezdje az új évet. Nem adták meg a választási lehetőséget. Pedig akinek ehhez a fajta munkához nincsen kedve, annak nem is való. Viszont például az az osztály, amelyiket Gombos Zsókával vittünk, s amelyikkel ő maradt negyedikig, az valami csúcs-szuper osztály volt. Olyan csapattá váltak...

Váradyné:

- S nem voltak válogatott gyerekek. Az én fiam odajárt, s így én is tudom, hogy ők még a mai napig is tartják a kapcsolatot, annak dacára, hogy már különböző középiskolákba járnak.

Wolf E.:

- Ahol a tanító nemszeretem módon dolgozott, onnan pedig már első osztályban máshová vittek jópár gyereket.

- *Vagyis akkor ebben sem az számít elsősorban, mi van kitalálva, hanem az, hogy ki csinálja.*

Póláné:

- Így van. Ez nagyon meghatározó.

- *Hozzájárult az óvodaiskola itteni jelentőségének csökkenéséhez a nyelvi tagozatok kialakulása?*

- Természetesen. De nemcsak a nyelveké ... Minden iskolai beiratás előtt tartunk egy szülőtájékoztatót, amelyre eljönnek az iskolák képviselői. Ők előadják a kínálataikat. Az egyes iskolások beszélnek a német-, az angol-, a tánc-, a rajz-, az énektagozatról. A kettesben van úszóosztály, vannak osztályok, ahol szorobannal tanítanak, van lehetőségük számítástechnika és matematika kombinációjára stb. Mindez érthető, az iskolák versenyhelyzetben vannak, amiről nem tehetnek. Mégis. Ha az óvodaiskolát meghatározónak vennénk, mint induláskor, akkor valószínűleg harmadikig nem kellenének a tagozatok, mert a gyerekek ezekben a csoportokban maradnának.

Wolf E.:

- És azoktól a pedagógusoktól, akiket a gyerekek meg a szülők megszeretnek, nem viszik el a gyerekeket.

- *Mindebből én egy újrakezdési vágyat érzek. Lehetséges volna? Nem úgy van, hogy az óvodaiskolának már befellegzett?*

Póláné:

- Működik nálunk egy óvodaiskolai nagycsoport, úgyhogy az óvodaiskola még élő gyakorlat. Mi most csak azt mondjuk: ennek már korántsem az a tartalma, mint ami kezdetben volt. Sokkal több szakmai és szemléletformáló beszélgetés lenne szükséges, úgy mint a kezdetekkor.

- *Hallottam olyan véleményt, amely szerint ez már csak iskola az óvodában.*

- Ez azért túlzás. A tanító itt teljesen az óvodai program szerint dolgozik. Ő már korábban is megélte ezt, nem ismeretlen számomra a nagycsoport. Csak az iskola nem tud hozzá több tanítót adni, ezért nem működik az idén több ilyen csoport.

- *De azért a tagozatoknak nagy az elszívó ereje?*

Wolf E.:

- Nemcsak az itteni iskolákról van persze szó. A városba is szippantják el a gyerekeket ének-, testnevelés- meg egyéb tagozatos vagy egyházi iskolák.

Váradyné:

- A legutóbb egy csoportból hat gyerek maradt meg összesen, s olyan is volt, amelyik teljesen szétszéledt.

Póláné:

- Szemben az óvodaiskola első éveivel, amikor csak elvétve távozott máshova egy-két gyerek. Most még Központon belül is annyi a választási lehetőség, hogy nem képes együtt maradni a csoport.

- *Mi tette olyan széppé a régi időt, hogy még most is azt emlegetitek?*

- Azt hiszem, a meghatározója a tevékenységirányítók működése volt. Azok az emberek nem telepedtek ránk, nem akartak behatárolni bennünket. Lehet, hogy azért, mert az óvodához igazához senki sem értett. Így aztán mi csináltuk az óvodát.

Wolf E.:

- Ami bekerült az óvodai programba, azt mi találtuk ki. Ők pedig csak arra ösztönöztek, hogy használjuk a fejünket.

Póláné:

- Tudod, mi volt nekünk nagyon jó? Az Anatolij programja. Ő nemcsak jó elméleti, hanem nagyon jó gyakorlati szakember is. Szenzációsan megmozgatta a csapatot. A legfontosabb, amire megtanított, hogy ne beszéljünk mellé. Az őszinte bírálatot - s annak az elviselését -tőle tanultuk. Pozitívan is, negatívan is.

Wolf E.:

- Egy-egy bemutató utáni megbeszélésen - minden héten volt bemutató - mindenki egy percet kapott a véleménye kifejtésére. Megtanultunk lényegre törően a tárgyról beszélni. Kénytelenek voltunk összeszedni a gondolatainkat. És úgy éreztük, nap mint nap megújulunk. Addig nem is sejtettük: mi minden van bennünk, mire vagyunk képesek. Nagyon sokat kihozott belőlünk.

Váradyné:

- Meg a gyerekekből. Akkor láttuk meg igazán, mire képes egy ilyen kisgyerek.

Wolf E.:

- Tartottam én azelőtt is testnevelés-foglalkozást. De hogy kinél mit kell és mikor fejleszteni, arra akkor jöttem rá először. Hogy a rugalmasságot, a hajlékonyságot, a tartást, az erőt milyen gyakorlatokkal lehet játékosan kihozni egy-egy gyerekből. Három éve járunk hozzá úszni a

nagycsoportosokkal. A gyerekek nagyon kedvelik őt, meg azt is, amit ott csinálhatnak. Hogy ez a kettő mennyire összefügg, azt Anatolij a gyakorlatban tudta nekünk megmutatni.

Váradyné:

- Hogyan kell ezt a korosztályt kezelni, mikor mivel és hogyan terhelhetők optimálisan a gyerekek a testi nevelésben, azt mindannyian tőle tanultuk meg.

Wolf E.:

- Ez elég kemény feladatot jelent ám, hogy naponta kelljen hozzákészülni, átöltözni, termet rendezni. És ő ennek rendszeresen utánaézett, nem hagyta elsikkadni. Nagyon sokat köszönhetünk neki.

Váradyné:

- Nemcsak neki. Ugyanezt mondhatjuk el Pongrácz Éváról, Kovács Gáborról is.

Wolf E.:

- Én a mai napig az Évától tanult ötletekből élek.

Póláné:

- A hármas iskola pedagógusaival hallatlanul jó kapcsolatunk volt. Annyira ismertük egymást, annyira hallgattunk egymásra... Például Pongrácz Éva elfogadta tőlünk, hogy mire képes egy hároméves, mi pedig tőle fogadtuk el, hogy mivel lehet neki többet nyújtani az ábrázolásban, és hogyan. De így volt ez a tanítókkal is. Velük szoros, mindennapos kapcsolatban éltünk. Szerintem az lett volna az igazi, ha itt megmarad mind a három általános iskola, és a gimnázium költözik el. Isten őrizz, hogy ellenük szóljak, inkább drukkolok nekik. De ezek miatt a kialakult kapcsolatok miatt ez a megoldás lett volna akkor a természetesebb. Nekünk nagyon hiányoznak azok a társak. És mostanra már egy sokkal nyugodtabb tempó, egy sokkal kezelhetőbb gyereklétszám alakult volna ki.

- *Miért nem az már ez az óvodaiskola, mint ami volt? Még mindig nem értem igazán.*

- Bonyolultabb ez, mint hinnénk. Nagyon sok érdek ütközik.

Wolf E.:

- Ez az egész csak úgy működhetne, ha állandó párok alakulnának ki. És az óvónő, aki második után egy új kiscsoporttal kezd, a nagycsoportban újra találkozhatna tanítópárjával, aki közben negyedikig vitte az osztályt.

- *Talán aki az egészet kifundálta, erre nem gondolt?*

Póláné:

- Aligha. De mi már ezt kezdettől mondjuk. Csak mintha nem mindig hallgatnának oda a mi problémáinkra, az az érzésünk.

- *Voltaképpen kinek a nevéhez fűződik az óvodaiskola?*

Wolf E.:

- Nem is tudom. Azt hiszem, Vekerdyéhez és Mihály Ottóhoz.

Váradyné:

- Ez először nem normál csoportokban indult. A kettős óvodában kezdték, korrekciós csoportban.

Póláné:

- Én arra emlékszem, hogy egy reggel jöttem be dolgozni, és találkoztam Szilágyi Jánossal. Megkérdezte: mi lenne, ha nálatok kipróbálnánk ezt a programot normál csoportban. Én akkor még annyira nem is figyeltem arra, mi folyik a kettősben. Elégé el voltunk egymással foglalva, tettük a dolgunkat, még az elején voltunk. Azt válaszoltam: beszéllek a lányokkal, megnézzük, lennének-e rá vállalkozók. Sallai Zsuzsa volt akkor nagycsoportban, és Szigeti Eta jött hozzá a következő szeptemberben az iskolából. Ők indították el. Akkor kezdtünk barátkozni a gondolattal. De még nem volt kialakult formája. Azok a tanító-óvónő párosok, akik együtt dolgoztak, találták ki a gyakorlatban az óvodaiskola szervezeti és tartalmi felépítését Németh Magdi és Golobics Irénke vezetésével.

Wolf E.:

- Csak aztán a hármas iskola elment, és a tanítók egyre kevésbé jöttek. Illetve előbb kötelezővé tették, ami hiba volt, aztán pedig mikor ezt föloldották, kevesebb lett a vállalkozó. Ez sem való mindenkinek, nem is szabad senkit rákényszeríteni.

Póláné:

- Abban egyetérték Mihály Ottóval, hogy nem 3-6 vagy 7-8 éves gyerekekre kapunk diplomát. Ma már így is van Kecskeméten, ahol egységes tanító- és óvónőképzés folyik. Szerintem ez a jövő útja. Csakhát még nem ilyen fiatalokkal vannak tele az intézmények.

Wolf E.:

- Ez az egész úgy volna teljes, ha az azonos gondolkodású emberek meg tudnák találni egymást, hosszabb távon is. Mint ahogy Papp Zoli előző csoportjának (akik az én ovisaim voltak) most Odrobina Zoli az osztályfőnöke. Mert nagyon félre tud mozdítani egy jó irányba tartó

közösséget egy eltérő felfogású pedagógus. Így pedig nyolcadikig végig sínen vannak. Ezt lenne jó valahogy több esetben is összehozni. Az iskolában talán ez könnyebb már, de egy sima óvodai csoportnak nincs sok esélye beleszólni, ki legyen a gyerekek tanítója. Ez is az óvodaiskola mellett szól, hiszen oda olyan tanítók lépnek be önként, akik nyitottak az óvodai programra és a kisebb gyerekekre.

- Minél többet beszéltek róla, annál nyilvánvalóbbá válik, hogy minden a személyeken múlik.

Póláné:

- Ez személyfüggő. Akárhonnan nézzük. Akármilyen jól kigondolt elmélet a gyakorlatban lehet csak jó, a gyakorlat minősége pedig azon múlik, aki csinálja. De nemcsak az óvodaiskolára igaz ez. A gyerek óvodai és iskolai életében végig nagyon meghatározó a pedagógus személyisége.

Wolf E.:

- Az a jó óvodaiskolás tanító a mi szemünkben, aki, mint az első idők „vállalkozói” maximálisan óvodázni akar. Aki viszont elő akarja készíteni itt nálunk az ő későbbi iskolai munkáját - az rosszul csinálja. Az nem érti meg, hogy hosszabb távon elveszti azt, amit itt megnyerni látszik. És nemcsak saját magának tesz rosszat, hanem a gyerekeknek is. Ez az idő, amit itt tölt, arra való, hogy megismerje a gyerekeket, elfogadtassa magát velük, és hatni tudjon rájuk.

Póláné:

- Ez nem mostanra érvényes, sőt. Éppen az előbb jártunk az óvodaiskolás nagycsoportban Ildinél, akinek mondtuk, hogy annyira jó, amit csinál: le kéne írnia, okulásul másoknak. Hanem ilyesmit akkor tapasztaltunk, amikor kötelező volt „lejönni”, és azoknál, akik kényszerből jöttek. De én nem hibáztatom őket érte, mert már nem részesülhettek olyan szemléletformáló beszélgetésekben, amilyenekben a „kezdőknek” volt részük. Olyan külsősök sem jártak már ide akkor, mint Winkler Márta, akitől mi még rengeteget tanulhattunk. Lehetőségünk volt arra is, hogy mi menjünk el ide-oda, tapasztalatszerzésre. Egy idő után ez is befulladt. Az vált inkább jellemzővé, hogy mások jöttek mihozzánk, egyre gyakrabban, nekünk meg folyton mutogatnunk kellett azt, amiben még mi magunk sem voltunk biztosak. Ez sem használt olyan nagyon. El is lehetett fáradni benne.

- Vagyis: a vezetőség eltávolította magától a problémát, bejáratottnak könyvelte el, adminisztratíván kezelte.

- Én azért tartottam Gombos Zsókát jó szakaszgazdának, mert ő az elején a saját bőrén érzett itt mindent. Végigélte, megélte, a saját kárán tanult. Ő érzi az óvodaiskolát, annak pozitív és negatív oldalát.

- *Ti ugye az egyes iskolához tartoztok?*

- Igen, az egyes óvodával együtt. Ez elég nagy aránytalanság, meg kell állapítanom tárgyilagosan.

Wolf E.:

- Valóban ez a helyzet. Persze ezt mi nem bánjuk, mert szeretünk az egyeshez tartozni. De még sincsen ez jól.

Váradyné:

- A kettesben azért szűnt meg az óvodaiskola, mert ők nem akarták ezt csinálni. Én személy szerint sajnálom, hogy ahol még van, az óvodaiskola itt tart. Mert sokkal több eredményt hozott, mint amennyi gond volt vele.

- *Egy óvónőnek nem jelent ez többletmunkát?*

- Nem. Semmivel sem. Sőt, amikor eljutunk a nagycsoportba, és már igazán lehet a gyerekekkel valamit kezdeni, akkor mindig is él bennünk az igény, hogy jó volna továbbmenni velük együtt. És az óvodaiskola ezt lehetővé tette. Mindenki azt mondja: nagy élmény volt még két évig azokkal a gyerekekkel lenni, akiket kiscsoportos koruk óta ismerünk és szeretünk.

Nem mondom, az első évben egy kicsit nehéz volt átállnom, hiába végeztem el a képzőt, mert hát a gyakorlat teljesen más. De ez az óvodai gyakorlat kezdetén is így volt. Ha még egyszer csinálhatom, már könnyebb lesz.

- *Végül is ez az újrakezdés kin múlik? A tanítókon?*

Póláné:

- Igazából ezt mindenki akarja. Mindenki tudja, hogy jó dolog. Mégis mintha már senkinek sem lenne olyan fontos, pedig az iskolavezetéssel közösen sok időt fordítottunk az óvodaiskola „újrarendelésére”.

Wolf E.:

- A nehézségeket itt nálunk részben a tárgyi feltételek hiánya okozza. Elsősök és másodikosok itt vannak a kiscsoportosok között, egy légtérben élnek, holott teljesen más a napirendjük, és zavarják egymást. Ha csak annyira sikerül különválni, hogy ne egy szinten legyenek, akkor nem úgy éljük majd meg az óvodaiskola létét, mint az utolsó két-három évben. Az idén ez már változóban van. De meg kell szüntetni az örökös vándorlást,

költözködést, ami a feltételeknek éppen megfelelő termemből ki-be történik. Ezt egy óvoda élete nehezen viseli.

Póláné:

- Így van. Ez most az egyes óvodában teljesen megszűnt már, ott a helyükön vannak a dolgok. Nekik már nincs a bölcsődében csoportjuk. Nekünk egy iskolás csoportunk van fent, kettő már leköltözött. Jövőre mindegyik a földszinten lesz. Elindult itt egy egészséges szétválás. Mindez annak köszönhető, hogy Bódis Éváék nagyon figyelnek ránk, segítenek nekünk a probléma megoldásában. Az óvodaiskolából rengetegen profitáltak, sok főiskolás választotta szakdolgozata tárgyául. Ha ilyen sok külső érdeklődőt vonz, ha mások is megcsinálják, nekünk is fontos kell hogy legyen.

- *Amúgy a feltételeitek?*

- Az eszközeink a régiak, újat nemigen tudunk beszerezni. A tényeink is még például ugyanazok, amiket az induláskor vettünk a Zsolnay gyártól. Az a szerencsénk, hogy az elején jól el tudtuk látni magunkat. Van persze, amiben ez sem segít. Mert ahhoz, hogy egy iskolás gyereknek meg lehessen tartani egy órát, kell egy kréta a tanító kezébe. De nálunk egy-egy foglalkozáshoz egy csomó eszközre van szükség. Ha mást nem veszel, mint zsírkrétát, színes ceruzát, rajzlapot, színes papírt, ecsetet, festéket, ragasztót - amit nekünk biztosítanunk kell, szemben az iskolával, ahová a gyerekek hazulról viszik - már nem elég rá a pénz. Minden irtózatossá drága lett. A sokszorosába kerül annak, amennyink van rá. Úgyhogy csúszunk szépen lefele. Ez minden óvodában így van.

Az óvónők sokszor a saját zsebükből pótolják, ami hiányzik. Nagyon odafigyelnek a termükre, a csoportjukra, rendben tartják a holmijukat, vigyáznak rá. Itt mindenhol mindennek van gazdája, és ez sokat számít.

- *Mintha azt mondtátok volna: korai ez a váltás a tagozatos oktatásra. Jól emlékszem?*

- Ha rajtam múlna, én nem tanítanék nyelvet ilyen korán. Az iskola ezt azért csinálja, mert ez szülői késztetés. A szülők megzavarodtak ebben az új világban. Már azt is soknak tartom, amit a mai elsősöktől kérünk. Nem csinálnék mást elsőben, mint írni-olvasni, számolni tanítanék. Miközben rengeteget beszélgetnék velük, énekelnék velük, játszanék népdalos játékokat, mozognék velük minden nap.

Wolf E.:

- Látják ezt a tanítók, tudják ők ezt - de mit tehetnek?

- *Sokat változott a ti csapatotok?*

Póláné:

- Többen megmaradtak még a régi gárdából. Van, aki elvégezvén a tanítóképzőt úgy találta, hogy neki könnyebb tanítani, s elment végleg iskolába. (Mellesleg az óvónői munka valóban sokkal megterhelőbb. Hat óra, szünet nélkül.) Van, aki férjhez ment, és máshová költözött. Mi, akik az elejétől itt vagyunk, azt mondhatnám, még mindig abból élünk, amit akkor tanultunk egymástól és másoktól, amikor még erre módunk volt. De sok mindent átadunk egymásnak ma is. Az a régi műhelymunka most a munkaközösségekben él tovább. Különösen a kiscsoportosoké működik együtt nagyon hatékonyan.

Csak hát ma ahhoz, hogy egy óvónő meg tudjon élni - ha még balszerencséjére a férje is pedagógus, vagy ha egyedül neveli a gyereket -, ahhoz nem elég a fizetése. Sokan vállalnak egyéb munkákat. Így aztán nincs már annyi időnk összejönni, mint régen. Ugyanez a helyzet az iskolákban is.

Wolf E.:

- És a családokban is. Ez nálunk erősen érzékelhető, hiszen mi naponta találkozunk a szülőkkel. Idegesebbek, zaklatottabbak, bizonytalanok, egzisztenciális gondjaik vannak.

Póláné:

- Most, hogy visszaemlékezünk a régi szép időkre, azok persze még szebbnek tűnnek fel, a jelenlegi helyzetünket meg egy kissé sötétebbnek látjuk. De azért mi jól megvagyunk. A csoportjaink kisebb létszámúak, ami megkönnyíti a munkánkat. Harminc alá ment most már mindenütt. Ez még nem az ideális, 18-20 volna a legjobb.

Wolf E.:

- És nagyon szeretünk itt dolgozni. Ha nem így volna, nem csinálnánk tizenhárom éve. Összeszoktunk, már apró jelzésekből értjük egymást. Tudjuk, hogy ezt a módszerbeli szabadságot, amit itt élvezünk, máshol nem találunk. De maga az, ahogy indultunk, az a két hét, ami alatt mi takarítottunk, mi rendeztük be a termeket, már elég volt ahhoz, hogy itt mindent a miénknek érezzünk. És persze, egymást sem találunk meg máshol, csak itt a hármásban...

Óvodaiskola

Az ANK indulásakor, 1979-ben Szilágyi János egy olyan intézményrendszerről álmódott (ez az álom ma is olvasható az akkor írt

programban), melyben a pedagógus mindent megtehet, ami a gyermek egészséges fejlődését segíti.

Gyűltek (gyűltünk) is sorban olyanok, akik valamilyen pedagógiai mondanivalót sejtettek magukban, csak éppen a kivitelezés korlátait is érezték másutt.

Én úgy láttam, hogy az óvodaiskolát a szükség is segítette. Bölcsődék, óvodák, iskolák felmenő rendszere, a gyermekek szabadabb nevelése, a képességek individuumentális fejlesztése, az esélyegyenlőség tendenciaszerű érvényesítése szerepelt a programban. Ehhez társult az a tény, hogy „kis létszámú” (korrekció) osztályokat nem akartunk létrehozni, illetve a meglévőket meg akartuk szüntetni, mert ellenkezett pedagógiai felfogásunkkal ez a szelekció. Mi hitünk (én ma is hiszek) az integrált fejlesztésben.

Ezenkívül mérhetetlen tömeg költözött ide, s szükség volt az ANK tereinek rugalmas felhasználására. Mindezek együttes hatására a rendkívül okos, az ügynek elkötelezett pedagógusok választ kerestek, és találtak a felmerült kérdések megoldására. Ez volt az óvodaiskola. Szerintem szenzációsan jó válasz.

A gondolat több ütemben megbicsaklott, de még mindig talpon van, él. Nem titkok, ha elmondom, hogy szeretném, ha tovább élne.

Hol érzékeltém én a zátonyokat?

1. Bevezettük. Ezt a szót, gyakorlatot a pedagógiából törölni kellene. Itt „bevezetni” semmit nem lehet, legfeljebb a napló beírásának módját. A pedagógus, mint minden ember, a személyisége szűrőjén keresztül fogad el, utasít el dolgokat. A pedagógiát nem lehet fél szível csinálni. Persze, hogy meg lehet nyerni újabb és újabb embereket! Csakhogy önként csatlakozó munkatársként, s nem kényszer hatására. Természetesen előfordul hogy X és Y érdekházasságából, kényszerházasságából az idők folyamán szerelem lesz. Itt is történt ilyesmi, de nem jellemző.

2. Akkoriban témafelelősök feladata volt egy-egy nagyobb lélegzetű innováció gondozása. Németh Mihályné témája lett az óvodaiskola. A „bevezetés” után már a tagintézmények vezetői is feladatot kaptak ebben a témában.

Nagyon nagy szerencséje az iskolának, hogy főleg jó tanítóink vannak. Néhány nagyon értékes pedagógus csatlakozott az óvodaiskolai gondolathoz, ugyanakkor ugyancsak nagyon értékes pedagógusok hallani sem akartak róla. A tantárgyfelosztás „kisfelmenője” e szerint alakult. Ugyanis a feladat megoldásának igénye mellett én is ragaszkodtam a másik csoport, a nem óvodaiskolások kétségtelen értékeihez. Annál is inkább, mert

gyakorlatukban valamennyi óvodaiskola által preferált érték szerepelt a folyamatosság kérdésén kívül. Érezhető feszültség alakult ki.

3. Megszűnt a hármaskola. Magam is átéltem, megrázkódtatást jelentett számomra is, mikor az első 2-3 év után az általunk kiépített szabadidős műhelyrendszerre akkor érzéseim szerint is „rátelepedett” a kívülről jött tevékenységirányító. Sorra szűntek meg műhelyeink, vagy szakkörre alakultak. Így el tudom képzelni, mit érezhettek a 3-as óvoda szakmai körének óvodaiskolában érdekelt tagjai akik magukra maradtak, mikor elmentek a 3-as iskolások, s ugyanakkor ők, a tapasztaltak, az óvodaiskolai gyermekbetegségeken túlesettek kaptak imitt-amott még kételkedő 1-es iskolás tanítókat

4. Kb. ugyanebben az időben megszűnt a mentálhigiénés csoport Ez a szakmai héttér megszűnésekor már korántsem jelentett olyan sokat, mint kezdetben, de mégis volt valami. A magam részéről ezt azért mégsem sirattam el.

5. Az óvónőket tanítóképzőbe, néhány tanítót óvónőképzőbe irattunk. Ennek nem lebecsülendő egyetlen értelme az érintettek F kategóriája. Azt gondolom, hogy a résztvevő óvónők tudása, módszertani kultúrája, az óvónőképzőből, gyakorlatukból hozott összes ismeret elegendő a vállalt feladat elvégzéséhez. Ami még ehhez szükséges, azt úgyis mind a tapasztalatainkból, társainktól, az önképzésünk, szervezett továbbképzések során „szedjük fel”.

Mi van most?

Az ANK-ban végzett problémafeltárás során kiderült, hogy az óvodaiskola „gazdátlan”. Vállaltam a probléma megoldásának segítségét. 1993. II. 9-én 54 pedagógus jött össze (az Együttben is megjelent a toborzó) a három óvodából és a két iskolából.

Az ANK innovációs eredményeként megfogalmazott óvodaiskolára szóló minimum volt a tárgyalás alapja:

- individuumorientált pedagógia jellemző az óvodaiskolára;
- vezérelve: esélyegyenlőség biztosítása (ennek tendenciaszerű érvényesülése);
- legalább egy felnőtt állandósága biztosítsa az átmenetet!
- a fentiekén kívül a kik-mit-hogyan kérdés teljesen szabad.

Az 1-es, 3-as óvodákból, az 1-es iskolából 29 fő jelentkezett. A 2-es iskola jegyzőkönyvet küldött. Ebben kimondják, hogy az alacsony jelentkezési létszám (3 fő) miatt az iskola nem kíván részt venni a munkában.

Mivel a vezetésem alatt álló iskola vált érdekeltté, pályázatot írtam ki az óvodaiskolai koordinátori munka ellátására. A 3 fő pályázata közül a résztvevők Bak Ignácnét választották.

Munkacsoportok alakultak, újragondolták, az óvodaiskola tantárgyi rendszerét, az óvodaiskola és a tagozatok viszonyát, az óvodaiskola és a tantárgyi szakmai munkaközösségek viszonyát, az életrendet. Májusra elkészült a fenti témakörök írásos anyaga.

Az óvodák kívánságára az ANK vezetője (problémafeltárás során vetődött fel először) elfogadta azt a megoldást, hogy az iskolai csoportok a bölcsődébe kerüljenek (1994. szept.). Olyan erős volt az óvodák kérése, hogy ezt a vezetői döntést megértem, ugyanis részese voltam a problémafeltárásnak, s annak alapján magam is így döntöttem volna.

Csak hogy minden valamire való pszichológus ismeri azt a vizsgálati módot, mikor a résztvevők körét különböző alakzatokban ábrázolják, s az ábrázoltakat meghatározott területen úgy csúsztatja a vizsgált személlyel a vizsgáló, hogy az alakzatok elhelyezése a legfőbb érdekeket tükrözze.

Ebben az esetben az óvodaiskola perifériának számít. Ehhez persze lehet ideológiákat gyártani, magyarázatokat fűzni, attól a lényeg lényeg marad. És sokkal inkább elhiszem, hogy elfáradt a folytonos újrakezdés.

És mégis.

Nagyon sokan keresik az új helyzetekre az új választ. Azt is látom, hogy meg akarják találni. Hát segíték. Abban nem, hogy külső okokat keressünk a problémák megoldása helyett, s versenytársakat (tagozat) szüntetünk meg a siker érdekében. A belső, a tartalmi munka minden elemét segítem. Segítem az összes szervezeti, igazgatási eszközökkel az alapcélok megvalósítását. Nyitottak a kapuk. Új helyzet van, a körülményekre tekintettel újra kell gondolni mindent.

Engem az biztat leginkább, hogy a pedagógusok ismét tanulnak (angol, tánc), hogy az óvodaiskolások lehetőségeinek körét tágítsák.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az ANK vezetője támogatja az értelmes szakmai munkát, s keresi a feltételek javításának lehetőségeit. Figyelembe veszi a többségi véleményeket.

Mindezek alapján úgy vélem, hogy az óvodaiskolának van jövője.

Jávorfai Jánosné

A híres- hírhedt „F” kategória. Jól mutatta ennek a sorsa, hol áll az ország az anyagi megbecsülésben. Viták, bírósági tárgyalások, ellentétek és nemes küzdelmek ...

„Kell F” - „lehet F”

Beszélgetés Jávorfi Jánosné igazgatóval

- Ha ezt a pénzt '92-ben kaptuk volna meg, akkor kifejezte volna a lényegét. De most már én a D kategóriát nem tartom feljebbsorolásnak. Minden pedagógust az F-be tennék, és pótlékkal fejezném ki azt, amit most az F akar jelenteni a D-vel szemben. Vagyis a minőséget egy munkatársi, egy főmunkatársi vagy egy vezető pedagógusi - vagy valami ehhez hasonló ranggal meg a vele járó többletpénzzel képelem elismerni.

- Hogyan ment végbe nálatok az átsorolás '92-ben?

- Akkor még abban a hiszemben állítottuk föl a kényszerű megkülönböztetéseket, hogy a D is normális emelést jelent. Volt a vezetők tanácsának egy olyan ajánlása, hogy a belső kitüntetésben részesültek kerüljenek az F-be. Ezt mi kissé módosítottuk, mivel volt három olyan emberünk is, akiket már többször fölterjesztettünk ANK-szintű elismerésre, de a vezetők tanácsában folyó alkuk úgy alakultak, hogy egyszer sem nyerték el azokat. Mi őket is az F-be soroltuk. Hozzá kell tennem, hogy azért idáig eljutni sem volt könnyű senkinek. Hiszen az évfolyamok, a munkaközösségek és az iskolavezetőség szűrőjén is keresztül kellett ehhez jutni. Azon is el kellett gondolkodnunk, hogy még ez sem a valós mérce. Hiszen különböző objektív okok miatt (mint amilyen pl. a gyés) kimaradtak a kitüntetésre javasoltak közül olyanok, akiknek az egész eddigi pedagógiai tevékenységük messze kiemelkedő. Ezenkívül a foglalkozásuk természeténél fogva sok esetben több és jobb munkát végző tanítók hátrányos helyzetben vannak nálunk is, mint minden iskolában. Hogy mást ne mondjak: miközben a tanárok óraszámuk csökkent, az övék maradt a régi.

- Az óvodaiskolában két képesítéssel dolgozók „törvényes F”-esek, ugye?

- Igen, persze, csakhogy vannak négyen, akik ugyanazt a munkát végzik, egy képesítéssel, ugyanolyan jó színvonalon, és mégsem illeti meg őket az F-be kerülés joga. Ezen mindenképpen változtatni akarunk, mihelyt lehet és

ahogyan lehet. (Valószínűleg a közgyűléshez vagy az oktatási bizottsághoz kell majd fordulnunk ez ügyben.)

- *A tanároknál nincs ilyenféle probléma?*

- Nincs, azon kívül, hogy amit már mondtam, a D kategóriát nem tartom emelésnek, és szívem szerint mindenkit az F-be sorolnék. Hiszen akad olyan azok között, akinek „jár az F”, hogy nála sokkal értékesebb munkát végez nem egy kényszerűen D-be sorolt társa.

- *Nem rontották az egyes intézmények egymás érdekeit azzal, hogy túl sokat soroltak a legmagasabb kategóriába?*

- Ilyesmi szerintem nincsen. Minden igazgatónak szuverén joga volt annyi dolgozót fölterjeszteni, amennyit csak jónak látott. Azt senki sem határozta meg, hogy az ANK-nak hány dolgozója milyen kategóriás lehet. A Nevelési Központ '92-ben 89 főt terjesztett föl F-kategóriásnak. Az önkormányzat valamennyit jóváhagyta egy év múlva. A „lehetséges F”-esek sorsát az döntötte el, hogy intézményük igazgatója fölterjesztette őket, vagy sem.

- *Hogy értékeled az önkormányzat tevékenységét ez ügyben?*

- Szerintem abszolút korrektül járt el. A törvényváltozásról, ami ezután következett be, nem tehettek. Persze, az így hátrányos helyzetbe került „kell F”-esek és a szerencsés helyzetben levő „lehet F”-esek egymáshoz való viszonyítására már nem volt mód. De én bízom abban, az oktatási bizottságon elhangzott tájékoztató alapján, hogy lesz ennek korrekciója. Amit ott Matavovszky Ivántól hallottunk, abból megnyugodva láttuk, hogy az OB pedagógus párti.

Annyit még hadd mondjak el erről az egészről: ha akkor tudom, amit most tudok, '92-ben mindenkit fölterjeszték F-re. Talán két kivétellel. De az is lehet, hogy kivétel nélkül. Ezt kellett volna tennem. Hiába, hogy így is meghaladja a mi F-eseink száma az iskolák átlagát, ez még mindig kevés. Úgyhogy ebben hibáztam.

- *És miért?*

- Mert mérsékeltek akartunk lenni, korrektek. Nem akartuk kockára tenni mások lehetőségeit. Ennek ellenére kaptam dorgálást, megszólást házon belül a fölterjesztettek „magas száma” miatt. És ebből is látom, nem döntöttem jól. Ilyen szempontból mindegy volt, az érintettek szempontjából meg egyáltalán nem mindegy, ezért aztán most már nagyon bánom.

Komplex intézmény nincs művészeti nevelés nélkül. Nálunk kialakult két önálló programú iskola, amelyek a mindenhol meglévő irányzatokba akartak és tudtak újat és szép minőséget adni.

Vizualitás, etika, ősforrás - beszélgetés Lantos Ferencsel

- Nekem mindig fellengzősnek tűnt a művésztanár kifejezés. Ugyanakkor nagyszerű dolognak tartom azt, ha valaki a művészeti alkotó munkát és a pedagógiát össze tudja kapcsolni tevékenységében. A te életedben milyen szerepet játszik ez a két jelentős terület?

- A művésztanár kifejezést én sem szeretem. Van benne valami geil, amit nem tudok vállalni. Egyébként érdekes módon úgy jöttek össze a dolgok, hogy számomra már az első pillanattól kezdve – tehát ahogy felnőtté váltam, és elvégeztem a főiskolát – a tanítás és a művészeti alkotó munka szerves egységet képezett. Azért hangsúlyozom a művészeti alkotó munkát, mert a pedagógiai, a tanári munkát is alkotó munkának tartom. Tulajdonképpen tanítási művészetről is lehetne beszélni, hiszen ha valaki mind a két tevékenységre egyaránt figyel, és arra törekszik, hogy ez a két terület se szemléletileg, se szakmailag nem váljon külön, akkor máris megvalósította ezt az egységet. Tehát azáltal, hogy én művészeti alkotó munkát folytatok (egyébként ezt a kifejezést sem szeretem), egy olyan állandó szakmai gyakorlatra teszek szert, amelyikben lényegében nem másról van szó, mint arról, hogy a képzőművészet, tehát döntő módon a vizualitás eszközeivel próbálom tisztázni önmagam és a világ közti viszonyt. Más szóval – miközben állandóan a világ problémájára figyelek – megpróbálom ebből a viszonyból leszűrni azokat a vizuális, képzőművészeti tanulságokat, amelyek tulajdonképpen nem pillanatnyi társadalmi gondokhoz, egyéni emberi érdekekhez kapcsolódnak, hanem valamiképpen a dolgok lényegéhez tartoznak. Nyilvánvaló az is, hogy ha az ember folyamatosan kutatja a világhoz való viszonyának a képleteit, akkor ez szükségszerűen befolyásolja a tanítási munkáját is. Ebből adódóan a legnagyobb tévedések egyikének azt tartom, ha valaki a saját művészi problémáit, művészi bajait, vagy akár csak stiláris meghatározottságait erőlteti rá a tanítványaira.

- Mennyire verbalizálható ez a „nyelv”, és hol van az a pont, ahonnan már – a keleti vallások egyik kifejezésével élve – szívtől szívig terjed a tan?

- A verbalizálhatóság többféle szempontból fontos. Egyrészt azért, mert tisztázni kell, mi az, amit nem lehet vagy nem szabad verbalizálni, másrészt tisztázandó az is, hogy mit lehet, sőt mi kell verbalizálni. Szerintem, ha kimondottan művészeti munkáról van szó, akkor magától értetődik, hogy egy műnek – ami vizuális eszközökkel fogalmazódott meg – nem szabad megkísérelni a szavakkal történő helyettesítését. Ez persze nemcsak a vizuális megjelenésre vonatkozatható, hanem a zeneire éppen úgy, sőt bizonyos értelemben az irodalmira is. Egy vers tartalmát például el lehet ugyan mondani, de az nem azonos a verssel. Tehát a verset is igazában csak úgy lehet fölfogni, megközelíteni, ha egészében ismerjük meg, olvassuk el, tesszük magunkévá. Ilyen értelemben az a fajta verbalizálás, ami olyan gyakran előfordul kritikákban, és főleg az iskolai oktatásban; ahol már az óvodában rászoktatják a gyereket arra, hogy amit rajzolt, azt mondja is el (mondván: tanuljon meg a gyerek beszélni arról, amit csinál), nos mindez teljes félreértés. Mindamelllett óriási veszélyeket rejt magában, mert eleve azt, ami tipikusan vizuális, és ami az embernek egy olyan plusz tudása, amit semmilyen más módon nem lehet pótolni, azt itt az óvodában már módszeresen verbálisan pótolatják. Ennek következtében a gyerekek vizuális szférája elsorvad, illetőleg vizuális cselekvéseik során nem tesznek mást, mint a verbálisan megfogalmazott dolgokat próbálják valamilyen módon vizuálisba fordítani. Tehát a vizualitás lényege veszik el. Másrészt persze az is nevetségesnek tűnne, ha a képzőművészetről vagy a vizuális nevelés kérdéseiről nem lehetne beszélni; hogy ne tudjunk soha semmit megfogalmazni, mert az is sok esetben olyan sikkesnek, sőt gyanúsnak látszik, ha valaki egy szakterületen valamit egzaktnak meg tud fogalmazni. Nagyon fontos tisztázni, mi az, ami objektíve megfogalmazható. Szerintem erre kell döntő módon figyelni, mert tanítani csak azt szabad, ami az adott szakterületnek olyan objektív, tehát megfogalmazható, néven nevezhető, megérthető, átvehető, megtanulható alapjaira vonatkozik; amin nem lehet vitatkozni, de amit nagyon sokféleképpen lehet szubjektíve értelmezni. Például ha egy képről beszélünk, el lehet mondani, hogy annak milyen a szerkezeti fölépítése, mit ábrázol, milyenek a színviszonyai stb. Tehát egy csomó olyan dologról lehet beszélni, ami annak a képnek vitathatatlan, szinte leltárszerűen rögzíthető ténye. De hogy emögött mi van, ezt ne akarjuk másokra ráerőszakolni. Persze, ha megkérdezik tőlem, mi erről a képről a véleményem, akkor természetesen elmondom. De ez nem kötelező érvényű mindenkire. Ha tisztességesen akarunk beszélni az ilyen dolgokról, akkor az a fontos, hogy azokról az alapkérdésekről beszéljünk, amelyek

döntő módon nem a szubjektum működésének eredményeképpen jöttek létre, hanem a szubjektumban az objektív ismeretek oldalát képezik.

- *Ugyanez áll a tanításra is szerinted?*

- Természetesen. A vizuális nevelésben általában az a legnagyobb baj, hogy azt akarják tanítani, amit – véleményem szerint – nem szabad, és nem is lehet tisztességesen megtenni ezt, mert csak ráerőszakolni tudjuk a tanítványokra. Azt viszont nem tanítják, amit lehet és amit kellene.

- *Mire gondolsz pontosan?*

- A vizuális nyelvnek – megint csak azt mondhatom – azokat az objektív alapjait lehet és kell átadni, amelyek vitathatatlanul és az emberiség egész története folyamán ennek a nyelvnek az alapját képezték. Tehát lehet beszélni a vizuális nyelvi elemekről, a technikákról, a színproblémákról, a szerkezeti kérdésekről, az arányról, a térábrázolás különféle módozatairól és még sok minden másról, hiszen ezekre az alapokra a gyerek a maga módján tud építeni. Ha én ezt tanítom, akkor nem erőszakolok rá semmi tőle idegent, csak megtanítom a „nyelvtanra”. A szabadság a vizuális nyelvi elemek felhasználási módjában rejlik; éppen úgy, ahogy a beszélt nyelvnek is van szókincse, nyelvtana, és ugyanazzal a nyelvi szerkezettel és (elvileg) ugyanazzal a szókincssel lehet egyszer imádkozni, másszor káromkodni, vagy pedig a leglíraibb szövegeket suttozni, illetve tudományos előadást tartani. Mindez pontosan ugyanazokra az alapokra építve érhető el. Ilyesmiről lenne szó a tanításban is, bár az iskolákban általában ezt el szokták felejtetni.

- *Mi az oka annak, hogy Magyarországon az általános vizuális kultúra alacsony színvonalon van? Véleményed szerint van-e kapcsolat ennek azzal az átpolitizálási dömpinggel, ami itt az utóbbi évtizedekben történt?*

- Valószínű, hogy a kultúrpolitika korábbi irányítása nagyon alaposan befolyásolta ezt, bár az az érzésem, hogy ettől függetlenül is elmondhatjuk: a vizuális nyelv, illetőleg általában a művészeti nyelv oktatása nem áll magas szinten. De ahogy a kultúrpolitika eredményeképpen az egész magyarországi kultúra oda jutott, ahol ma van, az magától értetődően a vizuális nevelést is befolyásolta.

- *Milyen eredői vannak ennek pedagógiai vonatkozásban?*

- Mindig az a baj nálunk (lehet, hogy másutt is), hogy hol a ló egyik oldalán, hol a másik oldalán vagyunk. Volt egy időszak, amikor a pedagógiában minden elő volt írva. Tehát szinte egyetlenegy önálló

gondolatuk nem lehetett a tanároknak. Ami aztán évtizedekre meghatározta a gondolkodásmódjukat. Még azokét is, akik ezt egyáltalán nem hajtották végre, de egy ilyen közegben kellett tanítaniuk. Mindig arra kellett ügyelniük, hogy azért úgy fogalmazzák meg a gondolataikat, mintha nem arról lenne szó, amiről szó van. Vagyis sose beszéljünk nyíltan és egyenesen, hanem mindig homályosan, mindig úgy tegyünk, mintha ... Ez viszont olyan magatartásra készítet, amire ismét csak azt tudom mondani: ahhoz a társadalmi helyzethez, ahhoz a társadalmi morálhoz vezetett, ahol ma vagyunk. Ez a dolognak az egyik oldala. A másik pedig valahogy úgy történik, hogy fölszakítjuk ezeket a gátakat, és azt mondjuk: hadd legyen a gyerek végre kreatív. Ekkor viszont egyszerre mindent szabad, és az a törekvés, hogy szinte kontroll nélkül csinálhasson a gyerek akármit, pontosan ugyanolyan veszélyes, mint az előző. Mert ebben az esetben, ha mi nem tudunk megfelelő korlátokat állítani a gyerekeknek – korlátokon határokat is értek meg fogódzókat is -, akkor a gyerek automatikusan a kommersz irányba fog elindulni. Ahhoz, hogy valamit csináljon, mindenkinek kell valamilyen fogódzó, gyerekeknek, felnőttek egyaránt. Ha nem adunk neki fogódzót, keres magának, és ott talál, ahol van, amivel körül van véve, ez pedig a kommersz. Tehát ebben az esetben a kommersz martalékává lökjük oda a gyereket. Úgyhogy e két szélsőséggel én nem tudok egyetérteni. Nekem mindig az volt a véleményem –akár művészeti, akár oktatási-nevelési munkáról legyen is szó -, hogy mindenképpen meg kell tanulnunk korlátok között szabadnak lenni, és meg kell tanítanunk a tanítványainkat is erre, mert e nélkül nem megy a dolog. Viszont nem mindegy, hogy a korlátokat hol húzzuk meg. Az én értelmezésemben ugyanis a korlát semmi mást nem jelent, mint egy játékszabályt. Igazából játszani csak akkor lehet, ha van játékszabály. Általában tehát nem a játékszabállyal van baj, hanem azzal, ha olyan játékszabályokat adunk – tisztelet a kivételnek -, amelyek nem engednek játszani. S ennek következtében egy nagyon fontos dolgot veszíthetünk el, a játékosságot. Az egyensúly tehát kényes, és éppen az a művészet ebben, ahogyan ezt az egyensúlyt megtartani tudjuk.

- Milyen gondolkodásbeli, lélektani konzekvenciái vannak a sematizmusnak, és mennyire nőttünk ki ebből egyáltalán?

- A sematizmus végül is az emberi agynak egy olyan szimplifikációját eredményezte, amelyik nem vezet sehová, csak a nihilbe. Ennek az eredménye többek között az is, hogy akármennyi pénze, háza meg autója is van egy embernek, mégis rosszul érzi magát, mert nem látja élete értelmét és célját. Nincs perspektívája. Az ember ezzel ellentétben olyan lény, aki

akkor érzi jól magát, ha pszichikumának megvan a belső egyensúlya. Ha ezt az egyensúlyt felborítjuk, akkor ugyanoda jutunk, mint a megbomlott biológiai egyensúllyal. Ugyanez vonatkozik a természetre. Helyre kell állítanunk. Nem véletlen, hogy manapság annyi pszichiáterre, pszichológusra, lelki segélyszolgálatra van szükség. Szerintem nagyon sürgősen el kellene kezdeni a megelőzést. Ezt pedig egyetlen módon lehet, úgy, hogy radikálisan és egészséges, józan paraszti logikával megpróbálunk visszajutni az emberi dolgok alapjaihoz. Az ember és a természet kapcsolatának gyökeréhez. Ami nem azt jelenti, hogy visszafogni, visszafejleszteni a dolgokat, hanem próbájuk meg már végre: arra az üttérre tegyük a kezünket, amelyik az egész világot egyensúlyban tartja.

- Korábban beszéltünk arról, hogy az a bizonyos szellemi immunrendszer eléggé megrongálódott, ma pedig olyan világban élünk, ahol nagyon sok hatás ér bennünket, szabadon áramlanak az információk. Ezzel kapcsolatos a kérdésem is: van-e a vizualitásnak etikája?

- A vizualitásnak – és hozzá kell tennem megint: nemcsak ennek, hanem mindenfajta emberi tevékenységnek is – ma már elsősorban, akármilyen furcsán hangzik, nem a szakmaisága a döntő, hanem az etikája. Azt tapasztaljuk, hogy szakmai szempontból az emberek egy-egy szakmában általában nagyon sokat tudnak már. És ezzel a tudásukkal, amennyiben etikusan alkalmazzák – mert ezt igénylik a körülmények -, egészen másfajta eredményeket érnek el, mint etikátlan körülmények között. Minden szakmának megvannak a képességei és a lehetőségei ahhoz, hogy működési körülményeit etikusabbá tegye. Ma szerintem pontosan ott tartunk, hogy a művészeti nevelésnek ez lenne a lehető legdöntőbb feladata, hogy egy olyan emberi etikára építsen, amelyik az egész emberi magatartást befolyásolja. Valószínűleg a természettudományos témakörökön keresztül ezt ugyanígy meg lehet valósítani, de az az érzésem, erre a célra a művészeti nevelés sokkal érzékenyebb eszközökkel és lehetőségekkel rendelkezik.

- Az előzőekhez visszakanyarodva: sokszor esett szó az alapokról és arról, hogy ezeknek milyen jelentőségük van a te életedben. Gondolom, amikor elkezdted művészi és tanári tevékenységedet, olyan célokat tűztél ki magad elé, amelyek mindenképpen ezekkel az alapkérdésekkel voltak kapcsolatban. Eszembe jut egyik jeles mondatod: „A mi ősforrásunk a természet.” Mit jelent ez tulajdonképpen?

- Aki művészeti kérdésekkel foglalkozik, annak óhatatlanul figyelnie kell az alapokra. Hogyha igazán a dolgok szellemi hátterét keresi – márpedig a

művészetnek és a művészeti nevelésnek csak ilyen feladatai lehetnek -, akkor az alapokra, a világ lényegére kell figyelnie. Nyilvánvaló az is, hogy az ember a maga életútján keresi ezt a valamit, amire egy élettávlátásban lehet építenie. S nem kell hetenként, divatonként, társadalmi helyzetenként, napi politikai széljáráshoz igazodva jobbra-balra táncolnia. Én így jutottam el ahhoz a fölismeréshez, hogy akármennyire is hirdeti a marxizmus azt, miszerint a társadalom törvényei az alapvető fontosságúak stb., végül is egy biztos és meghatározó: a természet törvényrendszere. Mindenképpen ez a nagyobb kategória, sőt egyértelműen azt merem állítani, hogy azok a társadalmi törvények rosszak, amelyek nem a természetieknek teljes és egyértelmű analógiái. Az emberiség történetét szemlélve ezt nagyon jól be lehetne bizonyítani, megvizsgálva, mikor milyen társadalmi rendszerek miképpen buktak meg, mivel nem arra figyeltek, amire figyelniük kellett volna. Az utóbbi évtizedekben nagyon divatossá vált az a nézet – döntően Bartókra és a népművészetre hivatkozva -, amely szerint a tiszta forrás a népművészet. Ezzel egyet is lehet érteni, hozzáteszem azonban, hogy a tiszta forrás és az ősforrás között különbség van. A népművészet ősforrása is a természet. Tehát mindkettőnek egy az eredete, és ebből a szempontból én nem tennék különbséget ún. nagyművészet, ősművészet meg a mai művészet között, mivel mindegyiknek ugyanaz az ősforrása. Ugyanarról a világról van szó, ugyanannak a világnak az adott társadalmi szituációban történő reflektorfénybe állításáról. Következésképp mindig ugyanarra a világra kell figyelni. Én ezt nevezem ősforrásnak. Azt keresem saját alkotó munkámban, ennek a természetnek, ennek a nagy összefüggő, félelmetesen összefüggő egységes rendszernek a belső logikája.

- Noha nem a szorosabb értelemben vett vizuális kultúra körébe tartozik, érdekelné az, hogy ennek a rendnek, (antikáosznak) mi az általad leszűrt világnézeti hozadéka, jelentősége?

- Én nem akarom magam kategorizálni. Nem ilyen vagy olyan filozófiai befolyás alatt jutottam el jelenlegi meggyőződésemhez. Nem akarok arról se beszélni, hogy ez összefügg-e egy bizonyos vallási problémával, hittel, vagy nem függ össze. Mert szerintem nem ez a meghatározó ebben, és én nem különféle elméletek oldaláról közelítve jutottam el ide. Arra próbálok figyelni, amit egyrészt saját magam tapasztaltam a magam szakmájában, másrészt amit könyvekből meg természettudósokkal történő beszélgetésekből szűrtem le. Tehát valójában rákérdezésem eredményeképpen jutottam el addig a felismerésig, hogy az a rend, amit egyre jobban föltár a tudomány, egy fantasztikus, meg nem közelíthető ősforrásra utal, amit igazából nem is tudunk fölfogni.

Régi – új Művészeti Iskola

Beszélgetés Tigelmann Józsefnével

- *Mi a különbség a mai és a korábbi Művészeti Iskola között?*

- Ezt az összehasonlítást csak akkor tudnám megtenni, ha mindkettőben benne lettem volna; de mivel a korábbit csak kívülről ismertem, én arról igazi véleményt nem tudok mondani. Az pedig köztudott, hogy a vizuális tagozat Lantos Ferenc koncepciója alapján szerveződött, míg a zenei tagozatot Apagyai Mária sajátos, improvizációs elemeket is magába foglaló módszere határozta meg.

- *Maradjunk akkor a jelenlegi főállásnál.*

- A Művészeti Iskola ma három tagozatból áll. Ezek közül talán az 1. Sz. Bölcsődében lévő zenei tagozat a legismertebb, hiszen hivatalosan hagyományos zeneiskolaként működik. E tagozaton belül is próbálunk azonban másfelé orientálódni, ami a pedagógiai módszerek szabad választhatóságán kívül azt is jelenti, hogy keressük azokat a közös csomópontokat, amelyek összekapcsolják mindhárom tagozatunkat. Tervezzük kultúratörténeti ismeretek tanítását is.

Van olyan csoportunk, amelyik csak szolfézsra jár ide, de a többség különböző hangszerekre specializálódott. Így például zongorára, hegedűre, gordonkára és különböző fafúvós hangszerekre. A zeneiskolában két tanárunk Csányiné Imre Zsuzsa /gordonka/ és Gergely Enikő /zongora/ a régi Művészeti Iskolából maradt itt. Új tanáraink közül Márffy Lénárt Mária /hegedű/ Budapestről, Erdősi Katalin /zongora/ a 3. Sz. Ált. Iskolából érkezett hozzánk, Udvardi Gizella pedig /főállásban/ a Petőfi utcai Ált. Iskolában is tanít. Ezenkívül van még egy betöltetlen fafúvós állásunk, amit jelenleg főiskolások közreműködésével próbálunk betölteni. Művészeti előkészítőnk, mely a korábbihoz hasonlóan, komplex módon ének-zene és vizuális ismereteket is tartalmaz. Szintén az 1. Sz. Bölcsődében kapott helyett az én vezetésemmel. A zeneiskolában egyébként 78 gyermekünk jár.

- *Mi a helyzet a vizuális tagozaton?*

- Vizuális tagozatunk a málomi épületben van. Rajztanáraink közül Révész Klára a korábbi tantestületből, míg Várady Balázs új emberként, Testvérvárosok Terei Ált. Iskolából csatlakozott hozzánk. Mindketten főállásban és teljes óraszámban dolgoznak. A gyermeklétszám itt összesen 63 fő. Ami pedig a módszereket illeti, e területen sincs semmiféle megkötés.

Hogy ez mennyire így van, talán érzékelhető abból is, hogy tanáraink között oldott, kötetlen és éppen ezért gyümölcsöző a szakmai együttműködés.

- A két hagyományos tagozaton kívül mi az, amit alig másfél hónapja elindítottak?

- A harmadik tagozatunk az úgynevezett mozgásművészeti tagozatunk, 84-es gyereklétszámmal. Elhelyezésük több helyszínhez is kapcsolódik. Dr. Szilárdné Kordély Erika és Szalay Tamás az óvodákban, Művelődési Házban és itt, az újonnan kialakított mályomi terebben egyaránt tartanak foglalkozásokat. Tevékenységük során most igyekeznek összeállítani, a Műv házban dolgozó mozg.műv. szakemberekkel egy olyan általános mozgásművészeti koncepciót, melyben óvodás kortól egészen az ifjúkorig foglalkoznának a gyerekekkel; általános mozgáselőkészítő után szakosodhatnánk balettre, népi táncra, jazz-balettre...

- Az indulással kapcsolatban kérdezem: miért vállaltad a 3. Sz. Ált. Iskola igazgatása után ezt a feladatot, és volt-e lehetőség arra, hogy itt a feltételek kialakításába beleszóljál?

- Tulajdonképpen eddig csak általános iskolában dolgoztam, nekem ez ahhoz képest más. Azzal, hogy a 3. Sz. Ált. Iskola megszűnt, választanom kellett: vagy elmegyek valahova máshová, vagy maradok a Nevelési Központban. A Nevelési Központon belül először úgy nézett ki, hogy talán a kutatási munkába tudtam volna bekapcsolódni, de később aztán a Művészeti Iskola is fölmerült lehetőségként. Megmondom őszintén, hogy nekem az utóbbi tűnt konkrétabbnak, és mivel rajzszakos is vagyok, közelebb állt hozzám ez a tevékenység.

Lehet, hogy vonzom a problémákat, de valahogy eddig még mindig olyan helyen dolgoztam, ahol nem teljesen tisztázott körülmények voltak. Most is érzem a kockázatot, mely egyaránt magában rejt a siker és a bukás lehetőségét. Azt nem mondhatom, hogy ez a munka a kezdeti időszakban teljesen önként vállalt és saját magam által kitalált tevékenység volt, de nem idegenkedtem tőle. Úgy gondoltam, hogy megpróbálom, és ha nem megy, visszatérek az általános iskolába.

Hogy mennyire volt módom a feltételekbe beleszólni? A tárgyi feltételek jórészt adottak voltak, de minden követ meg kellett mozgatnunk ahhoz, hogy a mozgásművészeti tagozat terme elkészüljön. Ami pedig a személyi feltételeket illeti, részben ezek is adottak voltak, az új munkatársakat viszont már én vettem föl.

- *Mennyiben szolgáltató jellegű intézménye a Művészeti Iskola az ANK-nak?*

- A besorolás szerint az alapintézménytől egy feladatot, pontosabban a tehetséggondozási tevékenységet átvállaló, szolgáltató jellegű intézmény. Hivatalosan persze úgy nevezzük magunkat, hogy délutános rendszerű, szabadidős iskola vagyunk. Mivel ide nem kötelező járni a gyerekeknek, és ha úgy gondolják, kimaradhatnak, gondolkodunk azon, hogy jó lenne, ha egyszerre lennének iskolarendszerűek és szabadidős rendszerűek is. A mostani helyzetnek ugyanis előnye és hátránya is van; hiszen az oldottság mellett a rendszeres munkát azért csak akadályozza az, ha nagyon mobil a létszám.

A gyerekek fele a Nevelési Központból érkezik, de a hátralévő hányad kilencven százaléka is általában a kertvárosi vonzáskörzetből jön. A romló anyagi lehetőségek közepette fontosnak tartjuk, hogy csak a minimális költségtérítést igényeljünk. A zeneiskolában például tanulmányi eredménytől függően 100-150-200 Ft-ot fizetnek a gyerekek fél évre, és aki hangszert tanul, annak ingyenes a hangszer-kölcsönzés. Ez tényleg olyan lehetőség a szülőknek, hogy a mai viszonyok között is megengedhetik maguknak. A vizuális tagozaton a legmagasabb a tandíj: 600 Ft fél évre. Ennek fejében viszont mindenféle eszközt mi biztosítunk. A mozgásművészeti pillanatnyilag 300 Ft ugyancsak fél évre, de ezt biztos, hogy a duplájára kell majd emelnünk.

- *Milyen külső kapcsolataitok vannak, és hogyan tervezitek a jövőt?*

- A városi zeneiskolával már fölvtük a kapcsolatot, de mivel még nagyon rövid ideje működünk, többnyire csak terveink vannak. Így például szeretnénk kapcsolatot kiépíteni a Művészeti Szakközépiskolával és a Széchenyi Gimnázium rajztagozatával, valamint mozgásművészettel foglalkozó intézményekkel is.

Ami pedig a jövőt illeti, rövid időn belül /még a téli szünet előtt/ megfogalmazzuk azokat az elképzeléseket, amelyek az iskola jövőjével kapcsolatosak. Most egyelőre még csak ott tartunk, hogy elindultunk, tudjuk, hogy hány gyerekünk van, milyen épületeink vannak, és milyen pedagógiai célokat tűztünk magunk elé. De azért meg kellene terveznünk azt is, hogy három, öt vagy tíz év múlva milyen legyen a Művészeti Iskola képe. Kényszerít bennünket az a körülmény is, hogy a februári Vezetők Tanácsán a Művészeti Iskola új profiljának kialakítása c. témának én vagyok az előterjesztője.

És megint valami más!

Mindent tudunk az egészséges gyermek neveléséről. De látjuk-e, hogy a sok sérült kicsi teljes emberi életre jogosult? Látjuk, de mit tudunk tenni? Nos, ez az írás erről elmélkedik.

Csanádi Gabriella és Várnai Rudolfné: „A prevenció és redukációs programról”

Célunk a korai gondozás létrehozása, valamint az integráció lehetőségének megvalósítása.

A gyermeklélektani kutatások bebizonyították, hogy az emberi fejlődés üteme az élet első éveiben a leggyorsabb. Ez az időszak különösen fontos azon gyermekek számára, akik valamilyen ok miatt a „normálistól” eltérő módon és ütemben fejlődtek. Ha ezt a legfogékonyabb időszakot nem használjuk ki, a gyermek sokkal nehezebben fog bizonyos képességeket megszerezni a későbbi időszakban, és esetleg soha nem jut el arra a szintre, amit egyébként a benne rejlő készségek lehetővé tennének. A korai fejlesztés lényeges támogatást nyújthat a szülőnek is. Segíti őket gyermekük elfogadására az optimális családi kapcsolatok kialakításában, csökkenti a reménytelenség, kiszolgáltatottság érzését, növeli önmaguk és gyermekük iránti bizalmukat. A korai fejlesztésből a társadalom is hasznot nyer. Külföldi tapasztalatok, ahol már évtizedek óta folyik a fejlesztés ezen módja, bebizonyították, hogy a) a gyermek korai életszakaszban történő fejlesztésével a későbbiekben csökken a különböző gyógypedagógiai, egészségügyi és szociális szolgáltatások iránti igény b) kisebb arányban szorulnak évismétlésre, vagy év-kihagyásra a fejlesztésben részt vett gyermekek, c) a fejlesztő bölcsődék, óvodák létrehozásával, ill. a normál óvodákban, bölcsődékben megvalósított integrált gondozással az anyák nagyobb számban állhatnak később munkába, ami mind gazdasági, mind szociális szempontból előnyös. A gyermek oktatási költségei 18 éves koráig annál kisebbek, minél korábban kezdik meg a fejlesztést, mivel az állapot javulása, és a másodlagos problémák jelentkezésének megelőzése lényegesen csökkenti a későbbi szolgáltatások iránti igényt.

Munkánk során nagyon sok problémás esettel találkoztunk. Számukra már késő az óvodás korban megkezdett fejlesztés. Vegyünk alapul például egy megkésett beszédfejlődéses gyereket. 3-4 évesen megkezdí a logopédus a

beszédindítást az óvodában, de addigra már elveszett annak a 1,5-2 évnek a szókincs-anyaga, mely elmaradás legtöbbször pótolhatatlan hátrányt jelent a későbbiekben a gyermek számára, kedvező talajt nyújtva pl. a dyslexia kialakulásához. (nem is beszélve arról, hogy a megkésett beszédfejlődésű gyermekek általában diffúz pöszeségben is szenvednek, mely szintén hozzásegít a helyesírás- és olvasás-zavar kialakulásához.) Pécs városában a 6 éves kor alatti fogyatékos gyermekek száma, a becslt adatok alapján, 680-ra tehető. Ez az ANK vonzaskörében kb. 60 gyermeket jelent. Ebben az adatban azonban még nincsenek feltüntetve a különféle részképességzavaros, a hypermobilis, vagy egyéb problémás gyermekek.

Jelenleg hazánkban nagyon korlátozott számban és helyen folyik intézményes korai fejlesztés. Egy példa: a Szabadsághegyi Gyermekgyógyintézet Fejlődésneurológiai és Neurohabilitációs osztályán foglalkoznak 7 hónaposnál fiatalabb korában diagnosztizált gyermekek terápiájával, a gyermek 1-1,5 éves koráig. Azok a gyermekek, akik innen kikerülnek, a továbbiakban nem tudnak hová fordulni, mert nincs további kielégítő intézményes fejlesztés. Ennek hiányát Pécsen is, ezen belül az ANK-ban is érezzük. Kezdeményezésünk országos modellértékű lehetne, nem beszélve arról, hogy az ANK-ban megvalósulhatna egy tökéletes láncolat: a korai időszaktól egészen a gimnáziumig nyomon követelhetnénk és segíthetnénk rászoruló gyermekeink fejlődését.

A statisztikai adatok és felméréseink alapján a sérült, ill. problémás gyermekek létszámának növekedése várható az átlagpopuláción belül, így a fejlesztésükhöz szükséges óraszámok növekedésével is számolnunk kell. Az új oktatási törvénytervezet támogatja az integrációt, mely az előzőekben vázolt korai fejlesztéssel ezen „normáltól” eltérő gyermekek jelentős részére elérhetővé válna. Amennyiben a törvény lehetőséget ad a szabad iskolaválasztásra, fel kell készülnünk ezen gyermekek megfelelő fogadására. Nem mindegy, hogy ez milyen megelőző életút után történik, hiszen az időben megkezdett fejlesztéssel megelőzhető a tünetek manifestálódása, mód nyílik a kategóriahatárok átlépésére (pl. nagyothalló válik a siketből). Az integráció a normál iskolai rendszerben természetesen csak akkor megalapozott és célszerű, ha segíti a gyermek társadalmi beilleszkedését.

Az integrációról

A fogyatékosokkal történő szakfoglalkozás két szervezeti alapformában képzelhető el: szegregált intézményekben és integrált fejlesztés útján. A hagyományos forma világszerte és hazánkban is a szegregált. Speciális

bennlakásos iskolákban (és ehhez csatlakozó óvodákban) fejlesztik, nevelik a különböző fogyatékosokat.

Az elmúlt 15-20 évben külföldön mind több helyen szakítanak ezzel a hagyományos formával, és terjed a fogyatékosok integrált (nem fogyatékosokkal közös) nevelésének-oktatásának elmélete és gyakorlata. Nagymértékben elősegíti a kezdetben csak elszórtan, gyakran magánkezdeményezéseken alapuló új forma terjedését, hogy mind több országban jelennek meg törvények, rendeletek, melyek kimondják a fogyatékos gyermek (és szülei) jogát arra, hogy a számára legkevésbé korlátozó környezetben nevelkedjék, s amelyek az ehhez szükséges anyagi feltételeket is biztosítják. Több helyen végeztek számításokat arról is, hogy végeredményben az adott fogyatékos gyermek támogatása a lakóhelyéhez közel eső oktatási intézményben nemhogy nagyobb, de kisebb kiadást jelent az államnak.

Az integrált nevelés-oktatás nem általánosan és feltétel nélkül előnyös minden gyermeknek. Fontos, hogy a következő fő feltételek megfelelőek legyenek:

- előítéletmentes környezet,
- az integrációt végző intézmény hozzáállása,
- az integrációt vállaló pedagógus felkészültsége, a gyógypedagógussal való együttműködési készsége,
- a szülők részvételének minősége és mennyisége a nevelésben,
- a gyógypedagógiai támogatás valamely formája,
- korai felismerés, fejlesztés (mely az integrált oktatás bázisát képezi. Ez hallássérültek esetében az intenzív korai hallás – beszédfejlesztést jelenti, melynek eredményeképpen a halláskárosodásból származó káros másodlagos következmények nagymértékben csökkenthetők, ill. megelőzhetők.),
- hallókészülékkel való ellátás,
- a gyermek értelmi szintje,
- a beszédhasználat szintje,
- beszélő környezet,
- beszédfejlettsége (alaki, tartalmi),
- a gyermek személyisége.

Az Apáczai Nevelési Központ óvodáiban, iskoláiban jelenleg hét gyermeket nevelnek integráltan segítőkész pedagógusok közreműködésével. Az integráció pozitív megvalósításához szükséges feltételek megteremtésével lehetővé válna, hogy közöttünk nőjenek fel azok a gyermekek, akiknek

felnőtként is köztünk kell helytállniuk, megfelelően a társadalmi elvárásoknak, az együttélés szabályainak.

Másfél éves munkánk tapasztalatai bizonyítják, hogy az ép kisgyermek nyitottak, fogékonyak, könnyen megtanulnak együttélni a mássággal, hatékony segítőivé válnak rászoruló társaiknak, de saját jellemfejlődésükre és magatartásukra is kedvezően hat az együttélés.

Magyarországon az integrációt követő oktatás-nevelésnek nincsenek hagyományai, csupán próbálkozások, törekvések a megvalósításra, de ez még mindig nagyon kevés ahhoz képest, hogy hány gyermek számára lenne ez az ideális forma.

A műhelyrendszer kialakítása volt az egyik korai kísérlet. Ma már a „tagozatok” a jellemzők az ANK-ra. De sem ezek, sem a művészeti iskolák nem léteznének a műhelyek nélkül. Ez az írás összefoglalja a korai szakasz gondjait, örömeit; a próbálkozások nemes szándékait.

Részletek Császár Pálné Vasváry Ibolya beszámolójából (A műhelyek szervezéséről)

...Tisztáznunk kell a szó értelmét is. Új fogalmat takar, mely a gyerek számára sem egyértelmű. A felnőtt hozzátartozók pedig gyakran vélik, hogy a műhelyben tanulható művelet valamely iparággal azonos.

A műhely kifejezés nemcsak azt jelenti, hogy szakítottunk a régi, általában egysíkú szakköri gyakorlattal, hanem jelenti egyszersmind a közösségi szellemet, a művészet szeretetét és a fegyelmezettséget: csak örömmel, felszabadultan végzett munka esetén lehetséges.

Rajzsakkörként indult csoportot próbáltunk műhellyé átszervezni még működésük első évében. Festés, szövés, mintázás, grafika szakterületein kezdtünk dolgozni. Munkánk tartalmát a Nevelési Központ első évének eseményei adták. Hőskor volt ez diák és tanár számára. Krónikaszerűen követtük az év eseményeit.

Kemény feladat volt a gyerekek begyűjtése is. Egy-két hónap után megindult az elvándorlás, mert az itt végzett munka koncentrált szellemi és testi erőfeszítést követelt. Félév után a gyerekek látták munkájuk eredményét, tapasztalták az elismerést, a létszám ismét gyarapodott. A szülők is bekapcsolódtak a műhely munkájába.

A műhely programjában szereplő témákkal rajzórakon is foglalkoztunk. Az egyes technikák megismerésére igényt ébresztettünk, kedvet csináltunk. Az év rajzkiállítással és diafilm-bemutatóval zárult.

A következő tanévben a műhely tevékenysége szélesedett.

A megnyíló új iskola belső rendje nem tette lehetővé, hogy a műhely munkájában az első évben foglalkoztatott tanulók továbbra is részt vegyenek. Újak jöttek, a régiek egy része távozott, többségük a 2. sz. iskolába. Ünneprontás nélkül megállapíthatom, hogy ezt el lehetett volna kerülni. Nem az újak bevonása volt a baj, hanem hogy a régiek akik beleszoktak a műhely kollektív rendjébe, most más, kezdő kollektívába kerültek. Mindenesetre a műhelyt újra kellett szerveznünk. Több napos

délutáni foglalkozást tettünk lehetővé. Az időpontot sem szabtuk meg. Bármikor jöhettek dolgozni a gyerekek. Ez igen sok új csoportot vonzott. Új szakágakkal szélesítettük a profilt. Megteremtettük az animációs film készítésének lehetőségeit. Batikolási lehetőséget teremtettünk. A fazekasság – szakember, anyagutánpótlás biztosítása nem volt könnyű feladat. A barkácműhely több eszköz gyártásával segített munkánkba.

Nem feledkeztünk meg a komplexitásról sem. Együttműködtünk a népi táncosokkal: félévkor közösen táncházat rendeztünk. Ennek költségét levelezőlap árusításból fedeztük.

Meghívott előadóművészekkel két alkalommal élő zenét mutattunk be a gyerekeknek. Közelebb hoztuk Bartók zenéjét. – Az év programjában szerepelt az ősi játékok, nép játékok megismerése, kutatása is. A mozgással kapcsolatban vettük fel új ismeretként az animációs film készítését, külső munkatárs segítségével.

Áprilisban elkezdtük a korongozást is.

A tanév befejeztével alkotó tábor szerveztünk a Sasréti turistaházban. A szülők tevékenyen részt vettek a szervezésében. A program tartalmas volt, még az időjárás sem tudta megzavarni. Azt hiszem ilyen kis csoportokkal lehet céltáborokat szervezni, gondoskodni mindenkit kielégítő programról.

Néhány gondolat:

A műhely vezetőjének személye jó, ha nem változik.

Pozitív jelenség az állandóságra törekvés, de nehogy monotóniára vezessen. Fontos a fegyelem, a munkára figyelés. Az így, csoportokban dolgozó emberek ha remekműveket nem is alkotnak, meghatározott célért dolgoznak, és ez összeköti őket. Fontos ez képességeik kibontakozása, jellemük fejlődése szempontjából.

A legtöbb fejtörést a műhely programja okozta. Az embert mindig önmaga és közvetlen környezete érdekelte legjobban. Erre lehet alapozni, majd új igények jelentkezésével tágítani a kört fokozatosan.

A program tervezetét természetesen közöljük a csoporttal. Módosításaikkal, ötleteikkel azt maguk is formálhatják. Minden pozitív vagy negatív vélemény előbbre viheti a munka jobb megszervezését, jelzi a befogadóképesség, az igények szintjét. Ezt túllépni felesleges, míg a csoport egy része nem igényli. A többiek felzárkóztatása, továbbjuttatása már a mester feladata, pedagógiai és pszichológiai megközelítést igényel.

A munka minőségét a csoportban dolgozó különböző korú és szellemi kapacitású emberek és erősen behatárolják. Véleményem szerint nem kell a műhelyeket korosztályok szerint szervezni. A legjobb eredményeket

heterogén társaságok produkálják. Hat-nyolcéves gyerek igen jól tud együtt dolgozni a tizenkét évessel, sőt a felnőttel is.

- Nagyon jó dolognak tartom a lakótelepi gyerekek számára ezt a kezdeményezést. Nehéz és hirtelen indulás után – úgy érzem – beindulnak a műhelyek. Rengeteg, apró, de fontos problémával küszködünk most is. A mozgásművészeti műhely beindulása igen fontos! Mint testnevelő tanár tapasztalom: nagyon szegényes a gyerekek testkultúrája, fizikai felépítésükről nem is beszélve. Ezért a műhelyem programját nagy komolysággal terveztem meg. Elszomorított, hogy a sport-játék műhely nem indult be, mert velük együtt dolgozva érhetnék el igazi eredményt. De céloom így is szeretném valóra váltani: megszerettetni a gyerekekkel a szép mozgást a mindennapi életre levetítve is megtanítani őket kulturáltan viselkedni, mozogni, táncolni.

Természetesen a 9 műhely időpontját egymáshoz igazítani nehéz, szinte lehetetlen, mert a hétnek csak hat napja van. Félek, hogy a gyerekekért „versengés” fog kialakulni köztünk. Ki lesz az erősebb? Ilyen alapon nem lehet megfelelően, eredményesen dolgozni!

Jónak tartottam az éves program kiadását. Sikerült érdeklődést kelteni. Sok energiát vesztettem viszont a teremproblémák megoldásával. Részben sikerrel jártam, de ez rettentő munkába került! Hosszas talpalás és könyörgés után megkaptam kedd délelőttre a BÉV éttermét, a balett foglalkozásokra. A tánc viszont a rajzterembe került, ahol a zenével zavarjuk a másik foglalkozást. Sőt, kedden egy teremben történik a korongozás és a tánc. Erről érdemes lenne külön dolgozatot írni. Az anyagot széthordják, aztán a táncosok beletapossák. Esti időpontot is választottunk, hogy a tornaszobába be lehessen jutnunk. A rajzterem tisztasága nem megfelelő ahhoz, hogy kellő bemelegítési anyagot szolgáltatassunk, leülni, lefeküdni a földre stb. Remélem ez az állapot csak átmeneti jellegű! Nagy szeretettel lelkesedéssel foglalkozunk a gyerekekkel, remélem, nem hiába.

Az osztályfőnökök fontos szerepét mint osztályfőnök is érzem, látom. Csak azt nem tudom, hogy a közönyös, mivel sem törődő gyereket miképp mozdítsuk ki a holtpontról! Főleg a serdülő, nyolcadikos gyerekekre gondolok, akik könnyen rossz társaságba keveredhetnek.

Munkatársaimmal sikerült jó kapcsolatot kialakítanom. A 2., a 3. iskolával is. Elmondhatom, hogy műhelyünk intézmény szintű! Sőt, a művészi tornára még az Anikó utcai iskolából is járnak. A szervezéshez ugyan rengeteg idő kell, de nem bánom, megéri.

Remélem a teremgondjaink megszűnnek, ehhez kérek támogatást. Az előttem és utánam szólóknak jó munkát kívánok!

Az Apáczai Nevelési és Általános Művelődési Központ kiadványa az
intézmény 25 éves jubileuma alkalmából

Felelős kiadó:
Dr.Bebesiné Turi Katalin

Szerkesztő:
Bertalan János

Nyomtatta az Agóra Nyomda
Felelős vezető

Nyomdai előkészítés: Schulteisz Anikó